

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«ФАКТОРИ І УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ»**

Спеціальності:

072 Фінанси, банківська справа та
страхування

Остапович Оксана Вячеславівна

Керівник: Базілінська О.Я.
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент Панченко О.І.

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____

«____» _____ 2021 р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ.....	5
1.1 Економічна сутність та роль фінансової стійкості підприємства.....	5
1.2 Характеристика факторів впливу на фінансову стійкість підприємств.....	15
1.3 Методичні принципи оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємств ..	21
Висновки до 1 розділу	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	33
2.1 Сучасний стан та особливості формування фінансової стійкості вітчизняних підприємств сільськогосподарського сектору	33
2.2 Оцінка фінансової стійкості «Кернел Груп».....	39
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ «КЕРНЕЛ ГРУП»	48
3.1 Регресійний аналіз фінансової стійкості «Кернел Груп»	48
3.2 Рекомендації та стратегії покращення фінансової стійкості «Кернел Груп» в сучасних умовах господарювання.....	57
Висновки до розділу 3	59
Висновки	61
Список використаної літератури	64
Додаток А	70

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних ринкових умовах економіки, складко переоцінити роль аналізу фінансової стійкості підприємств. Діяльність вітчизняних підприємств в кризових та невизначених умовах постійно знаходиться під впливом багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Задля підтримки фінансової стійкості, підприємства мають вчасно мінімізувати вплив даних чинників. Саме через це, постає потреба у дослідженні причин та факторів, що спричиняють негативні тенденції у розвитку підприємств.

Мета і задачі дослідження: Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та практичне дослідження чинників впливу на фінансову стійкість підприємств України. Відповідно до поставленої мети визначено основні задачі дослідження, спрямовані на її досягнення:

- дослідити теоретичні основи формування та аналізу фінансової стійкості підприємств;
- провести аналіз фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського сектору України;
- оцінити фінансову стійкість підприємства на прикладі «Кернел Груп»;
- визначити основні чинників впливу на формування фінансової стійкості «Кернел Груп»;
- сформулювати рекомендації та стратегії, щодо покращення фінансової стійкості «Кернел Груп»

Об'єкт дослідження: фінансова стійкість вітчизняних підприємств сільськогосподарського сектору, зокрема «Кернел Груп» в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів оцінки та забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств.

Методи дослідження. Для досягнення заданої мети кваліфікаційної роботи та виконання поставлених задач використано різні методи, зокрема економіко-статистичний, метод порівняльного аналізу, а також системний та структурний підходи.

Інформаційну базу дослідження становлять навчальні посібники, підручники, наукові статті, дані Державної служби статистики та фінансова звітність «Кернел Груп».

Практичне значення одержаних результатів. Однією з ключових та традиційних для України галузей національної економіки, яка відіграє найважливішу роль в економічній системі держави є саме сільське господарство. Тому своєчасний аналіз фінансової стійкості підприємств даної галузі, а також рекомендації щодо покращення її діяльності, є важливими, бо мають неабиякий вплив на економічну стабільність держави.

Наукова новизна. Науковий результат роботи конкретизує поточний стан вітчизняних підприємств агропромислового сектору, уточнює відомі положення, щодо проведення аналізу фінансової стійкості підприємств.

Ключові слова. Фактори і умови формування, фінансова стійкість підприємства, коефіцієнт, показник, нормативне значення, аналіз, «Кернел Груп».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

1.1 Економічна сутність та роль фінансової стійкості підприємства

Поняття «стійкість» походить від латинської мови. У перекладі з латинської мови термін «*stabilis*» означає стійкість і регулярність. Стійкий об'єкт характеризується такими визначеннями: стійкість, твердість, непохитність, безпечність, незмінність, послідовність, постійність. Більшість глосаріїв тлумачать термін «стійкість» сукупністю лише низки синонімів, не пропонуючи жодного визначення. Наприклад, Британська енциклопедія визначає термін «стійкість» як здатність зберігати стійкість, твердість і постійність, а також здатність організму повертатися до початкового стану після втрати стану рівноваги. Відсутність будь-якого загального визначення підтверджує, що досліджуваний термін має виключно широке значення. Більше того, він має властивість функціональності, тобто поняття стійкості може застосовуватися для опису функціонування різних галузей науки [11, с. 523].

Проблема фінансової стійкості сучасного підприємства зумовлює довгостроковий розвиток держави. Концепції формування довгострокової стратегії розвитку, які є обов'язковими для кожної держави-члена, були законодавчо закріплені в Європейському Союзі. Стійкий розвиток – це збалансований та соціально відповідальний економічний розвиток, за умови збереження довкілля та ресурсів на благо майбутніх поколінь [24, с. 276].

Концепція фінансової стійкості підприємства є головною метою, яка розглядається як обов'язкова умова забезпечення довгострокового та стійкого розвитку кожної компанії.

В умовах ринкової економіки, складно переоцінити роль фінансового аналізу в успішному розвитку підприємства. Фінансовий аналіз дозволяє оцінити

фінансовий стан підприємства, а також спрогнозувати його подальший розвиток на основі розрахунку сукупності показників ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, оборотності і багатьох інших [21, с. 86].

Фінансова стійкість, будучи одним з елементів і показників фінансового стану комерційної організації, відіграє значиму роль в її розвитку і стабільному функціонуванні. В даний час вивчення фінансової стійкості актуально в Україні. Тим не менш, до цих пір йдуть суперечки щодо деяких теоретичних основ, що стосуються фінансової стійкості, наприклад, щодо самого визначення терміну «фінансова стійкість». Для того щоб визначити значення поняття і сутність фінансової стійкості комерційного підприємства, необхідно розглянути підходи різних авторів, не тільки по досліджуваному поняттю, але і на фінансову стійкість в цілому, визначити взаємозв'язок фінансової стійкості з показниками платоспроможності, рентабельності і ділової активності [15, с. 46].

Фінансовий стан, на думку доктора економічних наук, професора Є. І. Масленнікова «це здатність організації забезпечувати свою діяльність фінансовими ресурсами. Воно оцінюється такими показниками, які характеризують здатність фірми своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за зобов'язаннями перед контрагентами. Такими показниками зазвичай виступають показники фінансової стійкості підприємства». Фінансовий стан організації оцінюється в довгостроковій і короткостроковій перспективі. Критерієм оцінки при довгостроковій перспективі є показники фінансової стійкості організації, при короткостроковій – ліквідність і платоспроможність [21, с. 89].

На думку М. С. Заюкової «фінансова стійкість – це здатність організації підтримувати своє існування і безперебійну роботу, завдяки наявності певних вільних коштів і збалансованості фінансових потоків» [12, с. 54].

Під фінансовою стійкістю О. А. Сметанюк розуміє «один з головних показників, що дає загальне уявлення про стан справ в організації, про її платоспроможність, фінансову дисципліну, стабільність діяльності, залежно від кредитів і позик» [28, с. 189].

На думку К. В. Багацької «фінансова стійкість підприємства (організації) передбачає такий стан його ресурсів, який забезпечує розвиток на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику» [2, с. 95].

Особливо цікавий до визначення поняття фінансової стійкості підхід Л. А. Лахтіонової, яка вважає, що «фінансова стійкість господарюючого суб'єкта це такий стан його фінансових ресурсів, що забезпечує розвиток і вдосконалення підприємства головним чином завдяки власним засобам зберігаючи платоспроможність і кредитоспроможність при мінімальному рівні підприємницького ризику» [19, с. 330].

Таким чином, фінансова стійкість, є найважливішим показником, що характеризує фінансовий стан господарюючого суб'єкта, поряд з показниками ліквідності бухгалтерського балансу, платоспроможності підприємства, рентабельності, ділової активності та ймовірністю настання неспроможності (банкрутства).

В умовах ринкової трансформації економіки, на діяльність підприємств впливають ряд складних зовнішніх та внутрішніх факторів. Використання традиційних підходів до визначення, аналізу та прогнозування показників фінансового стану підприємств стає недостатньо. Відповідно, управлінському персоналу організації необхідно шукати нові, сучасні методи визначення рівня фінансових показників, головним чином, фінансової стійкості [6, с. 35].

Відмінною рисою сучасних підприємств є їх діяльність в умовах, що динамічно змінюються. В ході бізнес-процесу компанії вступають у прямі та опосередковані відносини з підрядниками, замовниками та колегами, а також з рештою зацікавлених у їх діяльності осіб. Звичайно, в таких умовах важко захистити їх фінансову стійкість від негативних впливів навколишнього середовища. У сучасній науковій літературі роль факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства (наприклад, нематеріальні активи), недооцінена, тому слід зробити їх аналіз та розробити рекомендації для підприємств, щоб підвищити ефективність управління ресурсами та забезпечити сталий розвиток.

Фінансова стійкість є важливою вимогою не тільки стійкості цін, політичної мети центрального банку, але й здорового розвитку економіки. Це пояснюється тим, що фінансова нестійкість спричиняє великі витрати для економіки, оскільки мінливість змінних цін на фінансових ринках зростає, і фінансові установи або корпорації можуть збанкрутувати. Крім того, економічний розвиток може бути обмежений у такий час, оскільки економічним агентам важко приймати раціональні рішення, а ефективність розподілу ресурсів знижується [4, с. 35].

Починаючи з 1980-х років, багато країн світу досягли позитивних наслідків швидкого зростання фінансової галузі завдяки прогресу фінансової лібералізації. Однак водночас вони також переживали періоди різкого уповільнення економічного зростання через великі економічні витрати, що виникають внаслідок фінансової нестійкості або фінансової кризи.

На цьому тлі багато країн почали робити великий акцент на фінансовій стійкості при реалізації своєї політики. Звертається увага, що приділяється фінансовій стійкості, оскільки нещодавно з'явилися нові фактори, які можуть призвести до фінансової нестійкості [29, с. 199].

Поняття фінансової стійкості підприємств з точки зору їх функціонування та працездатності привертає більше уваги з боку теорії вивчення питання та практичного застосування. Це стає особливо важливим для організацій української економіки через погіршення умов зовнішньоторговельних відносин, введення обмежень на продаж і купівлю товарів з сусідніх зарубіжних країн і, як наслідок, знецінення національної валюти. Введення фінансових санкцій стало важелем стимулювання діяльності товаровиробників на рівні регіонів країни. Пристосуванню виробничих підприємств до мінливих умов зовнішнього середовища сприяли часто мінливі умови в галузі бухгалтерського обліку та звітності. Це, зокрема, приваблює аналіз таких показників, як показники фінансової стійкості та платоспроможності [13, с. 105].

Головною умовою стійкості системи є її здатність до саморегуляції, адаптивність, тобто пристосованість до змінних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. У зв'язку з цим важливою особливістю поняття

«стійкість» щодо промислового підприємства як економічної системи є те, що воно відображає здатність економічного суб'єкта підтримувати свою цілісність як систему та одночасно розвиватися (прогрес), незважаючи на вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Наведемо основні підходи до розуміння сутності фінансової стійкості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 Основні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства

Підхід	Тлумачення
Визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування	Цим узагальнювальним показником є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів. Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, до якого поетапно додають вартість довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів та позик. І відповідно до забезпеченості запасів заданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи (види) фінансової стійкості (абсолютна, нормальна, нестійкий та кризовий фінансовий стан);
Обчислення певної кількості коефіцієнтів і на основі їх дослідження в динаміці й порівняння з нормативними значеннями вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства	У ролі основних визначено індикаторами оперативної стійкості коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторами середньострокової стійкості коефіцієнти оборотності (ділової активності), а індикаторами, відповідно, довгострокової стійкості підприємства коефіцієнти рентабельності. Погіршення фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок імовірності банкрутства.
Застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства	Здебільшого застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства за умови передкризового або кризового стану фінансової стійкості; вироблення таких показників є результатом досліджень можливості здійснення комплексної оцінки фінансового стану за допомогою багатфакторного дискримінантного аналізу.

Джерело: складено автором на основі [20, с. 26].

Іншими словами, термін «фінансова стійкість підприємства» можна розглядати як «життєздатність», що означає здатність підприємства протистояти негативним зовнішнім та внутрішнім впливам, що призводить до втрати стійкості

його функціонування. Звичайно, важливим фактором, що впливає на життєдіяльність економічного суб'єкта, в умовах зміни зовнішніх умов є керований фактор, який залежить від керівників та керівних організацій – це внутрішні фактори. Найбільш зрозумілим внутрішнім фактором залишається персонал організації, лише завдяки правильному моральному та матеріальному стимулюванню, а також підвищенню її трудових якостей можна досягти більшого фінансового результату, виходячи з результатів діяльності підприємства [7, с. 191].

На основі динаміки зовнішніх факторів визначаються сильні та слабкі сторони становища підприємства в умовах ринку, що розвивається, розробляються вдосконалені заходи щодо його розвитку та приймаються відповідні управлінські рішення [14, с. 164].

У сучасних умовах можна виділити невелику кількість ключових принципів для розробки робочого визначення фінансової стійкості. Одне, що вимагає більшої деталізації, ніж інші, полягає в тому, що корисно розглядати фінансову стійкість як континуум, а не як статичну умову.

Перший принцип полягає в тому, що фінансова стійкість – це широке поняття, що охоплює різні аспекти фінансів (і фінансової системи) – інфраструктуру, установи та ринки. Як приватні, так і державні підприємства беруть участь на ринках та у життєво важливих компонентах фінансової інфраструктури (включаючи правову систему та офіційні рамки фінансового регулювання, нагляду та управління). Уряди позичають на ринках, хеджують ризики, діють через ринки, проводячи монетарну політику та підтримуючи монетарну стійкість, а також володіють та експлуатують системи платежів та розрахунків [22, с. 190].

Відповідно, термін «фінансова система» може розглядатися як охоплюючий як грошово-кредитну систему з її офіційними домовленостями, угодами, конвенціями та установами, так і процеси, установи та конвенції приватної фінансової діяльності. З огляду на тісні взаємозв'язки між усіма цими компонентами фінансової системи порушення в будь-якому з окремих

компонентів може підірвати загальну стійкість, що вимагає системної перспективи. У будь-який момент стійкість або нестійкість можуть бути результатом або приватних установ та дій, або офіційних установ та дій, або одночасно обох факторів [18, с. 107].

Другим корисним принципом є те, що фінансова стійкість не лише передбачає, що фінанси адекватно виконують свою роль у розподілі ресурсів та ризиків, мобілізації заощаджень та сприянні накопиченню, розвитку та зростанню багатства; це також повинно означати, що платіжні системи в економіці функціонують безперебійно (офіційні та приватні, роздрібні та оптові, а також офіційні та неформальні механізми платежів) [25, с. 158].

Стійкість підприємства також може забезпечити виконання наступних етапів управління інформацією:

- 1) визначення можливостей підприємства;
- 2) збір даних;
- 3) аналіз даних;
- 4) вибір критичних факторів успіху;
- 5) критичний факторний аналіз.

Звичайно, вищезазначені етапи не є завершальними, і після завершення всіх етапів компанія повинна перейти до роботи з механізмами, спрямованими на зміцнення свого фінансового стану [16, с. 37].

Таким чином, у дослідженнях поняття фінансової стійкості досить часто розглядається як головний компонент загальної стійкості організації, оскільки показник показує стабільне перевищення доходів над витратами. Недоліком цього визначення є те, що перевищення доходу над витратами може призвести до зниження загальної стійкості, оскільки значне перевищення доходу над витратами може бути пов'язане зі значним ризиком, що, у свою чергу, знижує загальну фінансову стійкість [3, с. 23].

На наш погляд, найбільш вдалим є таке визначення: «Фінансова стійкість — це стан фінансових ресурсів, завдяки якому компанія, вільно маневруючи грошовими активами, здатна шляхом їх ефективного використання забезпечити

безперервний процес виробничої та торгової діяльності, а також покрити витрати на його розширення та оновлення». Враховуючи той факт, що для забезпечення нормальної виробничої та торгової діяльності компанія повинна мати у своєму розпорядженні майно для промислових цілей (необоротні активи та запаси) та вільне маневрування вимагає ресурсу, що належить організації, фактичний рівень фінансової стійкості буде залежати від того, з яких ресурсів (власних чи позикових) формується капітал для виробничих цілей [10, с. 91].

З терміну фінансової стійкості можна помітити, що фінансова стійкість досягається при балансі власних і позикових коштів. В сучасних умовах, а саме в умовах нестабільного зовнішнього середовища, відбувається дисбаланс коштів, в результаті чого компанія схильна до величезного ризику – збанкрутувати. Чим більше у підприємства власних джерел, перш за все саме прибутку, тим спокійніше вона може відчувати себе на ринку [21, с. 84].

Слабкою стороною трактування фінансової стійкості як оптимального співвідношення власних і позикових коштів є те, що конкретного універсального значення даного співвідношення, яке використовувалося б усіма підприємствами, на практиці не існує. У теорії фінансового менеджменту є «ідеальні» значення таких показників як фінансовий леверидж, коефіцієнт покриття відсотків і інших показників, що характеризують фінансову стійкість. Але як показує практика, ці значення погано застосовні. Таким чином, питання того, яке саме співвідношення оптимально, варто розглядати окремо для кожної фірми [7, с. 195].

Безсумнівно, на сьогоднішній день фінансова стійкість є основою життєдіяльності і стабільної роботи підприємства. Існують такі межі стійкості підприємства, як технологічна, цінова, фінансова, загальна і інші. У свою чергу, фінансова стійкість підприємства виступає найважливішим компонентом загальної стійкості. Вона являє собою такий стан підприємства, при якому, внаслідок перерозподілу і використання фінансових ресурсів, в умовах допустимого рівня фінансових ризиків зберігається платоспроможність і кредитоспроможність, а розвиток підприємства відбувається за рахунок власного прибутку і зростання капіталу [23, с. 132].

Підприємство визнається фінансово стійким, якщо воно може в довгостроковій перспективі підтримувати свою операційну діяльність, використовуючи власні або позикові джерела фінансування.

Фінансова стійкість є наслідком взаємодії двох чинників:

- робота підприємства з прибутком протягом тривалого періоду;
- грамотне управління структурою капіталу в довгостроковому і короткостроковому періоді.

Фінансова стійкість протиставляється банкрутству підприємства, так як банкрутство – це неспроможність сплатити всі зобов'язання з використанням власних коштів і активів. Також фінансова стійкість тісно пов'язана з платоспроможністю. Платоспроможність – це структура балансу, при якій підприємство може оплатити зобов'язання в короткостроковій перспективі (кредиторську заборгованість, заробітну плату персоналу, короткострокові кредити). Зниження фінансової стійкості нижче критичної позначки рано чи пізно призведе до втрати платоспроможності. Тоді як відсутність платоспроможності в короткому періоді ще не говорить про втрату фінансової стійкості [26, с. 29].

Дані про фінансову стійкість підприємства важливі не тільки для власників, але і для зовнішніх користувачів. Ними можуть бути конкуренти, постачальники сировини і матеріалів, замовники готової продукції, партнери. Знання фінансового становища організації дуже важливо для ведення діяльності. Так, оцінюючи своїх конкурентів, компанія робить висновок, чи є вони сильними супротивниками на ринку і чи слід направити додаткові зусилля на суперництво з ними [19, с. 328].

Фінансовий стан підприємства характеризує комплекс показників, які визначають величину капіталу і його стан в процесі кругообігу, а також виявляє здатність підприємства інвестувати свої кошти в той чи інший період часу.

Стале фінансове становище суб'єктом господарювання досягається за рахунок таких величин як власний капітал, рівень рентабельності, інвестиційні потоки. При цьому підприємство повинно мати гнучку структуру капіталу, причому рух капіталу має відбуватися так, щоб доходи суб'єкта господарювання

були завжди вище його витрат, оскільки тільки в цьому випадку підприємство може бути платоспроможним і володіти всіма умовами для процесу самовідтворення.

Проаналізувавши діяльність підприємств, що знаходяться в кризовому стані, можна сказати, що вони стикаються з трьома основними проблемами:

- дефіцитом найбільш ліквідних активів і низькою платоспроможністю внаслідок неможливості своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання;
- недостатнім задоволенням інтересів власників, отже – зниження рентабельності власного капіталу підприємства;
- зниженням фінансової незалежності підприємства.

Щоб вийти з кризового стану, господарюючим суб'єктам потрібно реалізовувати заходи щодо фінансового оздоровлення. Вибір конкретних заходів буде залежати від його можливостей по реструктуризації майнового стану, збільшення статутного капіталу, модернізації виробництва тощо. На вибір заходів впливає характер виниклих фінансових проблем, специфіка діяльності підприємства, його розміри, ступінь ризику [17, с. 111].

Але для початку необхідно:

- проаналізувати діяльність підприємства і виявити найбільш гострі фінансові проблеми;
- визначити підходящі варіанти вирішення проблеми фінансового оздоровлення;
- виробити програму фінансового оздоровлення підприємства;
- вибрати основні заходи щодо підвищення фінансової стійкості;
- проаналізувати можливі наслідки реалізації обраних заходів [8, с. 228].

Українська економіка посткризової фази висуває на передній план ситуацію, коли складні умови фінансових втрат неминуче підштовхують підприємства до вибору даного типу стратегічного розвитку – стратегії забезпечення економічної безпеки. Цьому достатньо підтверджень і наслідки глобальної фінансової кризи лише загострили дію основних факторів, що

обумовлюють вибір стратегії економічної безпеки, заснованої на незнижуваному рівні фінансової стійкості:

- домінуюча більшість ринків для здійснення бізнесу виявилися в фазі стагнації внаслідок тотального скорочення пропозиції в зв'язку з втратою фінансової стійкості підприємств;
- негативні значення сальдо грошових потоків фінансово-нестійких підприємств не адекватні потребам навіть простого відтворення;
- утримання ринкових позицій і освоєння нових сегментів бізнесу може дати синергетичний ефект лише підприємствам, які забезпечили економічно безпечний рівень ведення бізнесу, перш за все, за рахунок підвищення рівня фінансової стійкості [19, с. 328].

Як видно, всі перераховані чинники в тій чи іншій мірі, у взаємній комбінації присутні в українській економіці і в кінцевому підсумку мають вирішальний вплив на прийняття рішення на користь типу стратегічного розвитку, в основі якого лежить забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Світова криза наочно продемонструвала високу вразливість від економічних втрат фінансово нестійких підприємств і зробила практично безальтернативною побудову економічно безпечних форм ведення бізнесу, заснованих на досягненні високого рівня фінансової стійкості [2, с. 95].

Таким чином, підтримання фінансової стійкості компанії є одним із ключових завдань управління фінансами на підприємстві. Для того щоб підприємства не були схильні до банкрутства, важливо проводити своєчасний аналіз фінансово-господарської діяльності, виявляти слабкі сторони, усувати їх і проводити стратегічне планування роботи в сучасних ринкових умовах.

1.2 Характеристика факторів впливу на фінансову стійкість підприємств

У наш час особливо гостро стоїть питання формування сприятливого для ведення бізнесу в країні зовнішнього середовища. Змінилася в світі міжнародного

середовища, поширення інтернету і стрімкий технологічний прогрес постійно змінюють плани реалізації фінансової політики. Процеси управління фінансовою стійкістю організацій, відповідно, ускладнюються [12, с. 38].

Будь-які зовнішні зміни викликають необхідність більш глибокого, а, отже, і більш тривалого аналізу та логічного осмислення. Стійкість підприємства, на нашу думку, відображає такий стан фінансових ресурсів підприємства, який забезпечує його розвиток на основі збереження оптимальної рівноваги, збереження платоспроможності і кредитоспроможності при заданому (допустимому) рівні ризику. Більш широке трактування фінансової стійкості дають Р. Брейлі і С. Майєрс, розуміючи під нею здатність компанії залишатися прибутковою і розширюватися, незважаючи на зміни в індустрії і непередбачені труднощі.

Для того щоб більш детально зрозуміти концепцію фінансової стійкості, слід вивчити чотири основні чинники, які визначають її рівень в організації. Перший і головний фактор це рентабельність організації. Здатність заробляти гроші і підтримувати стійке зростання протягом довгострокового періоду є найважливішим показником в будь-якій організації. Другим фактором є платоспроможність. Можливості компаній по виплаті своїх боргів кредиторам є невід'ємною частиною загальної фінансової стійкості [22, с. 190].

Наступний фактор це ліквідність або здатність корпорації підтримувати позитивний оборот грошових коштів після виплати негайних зобов'язань. Ще можна виділити один фактор: багаторівневу стабільність організації. Всі перераховані вище характеристики не здатні впливати на стійкість без здатності фірми функціонувати в бізнесі в довгостроковій перспективі, уникаючи спадів і значних фінансових втрат.

Для аналізу стабільності недостатньо вивчити фінансову звітність. Необхідно проаналізувати стан економіки, розвиток зовнішнього середовища, економічний цикл підприємства і багато інших внутрішніх і зовнішніх чинників. Р. Брейлі і С. Майєрс називають такий підхід допущенням про безперервність діяльності компанії або просто «going concern» [11, с. 525].

Науковці виділяються різні фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства. Як було вказано раніше, вони можуть бути внутрішніми і зовнішніми. Дана класифікація дає можливість спрогнозувати певні внутрішні зміни, що будуть відбуватись під зовнішнім впливом та сформулювати методи для забезпечення стабільності середовища та діяльності організації [22, с. 190].

Як зазначає Базилінська О.Я. до чинників внутрішньої фінансової стійкості підприємств належить: галузева належність суб'єкта господарювання; структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті; розмір сплаченого статутного капіталу; розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком; стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви [34].

Рівень впливу зазначених факторів на фінансову стійкість підприємства виявляється їх загальною значимістю і визначається виробничою діяльністю, залежачи так само від професіоналізму апарату управління компанії.

На сьогоднішній день помітним є те, що невдачі компаній також пов'язані з низьким рівнем кваліфікації менеджерів, які звертають недостатньо уваги на фактори впливу із зовнішнього та внутрішнього середовища.

Щодо зовнішніх факторів фінансової стійкості підприємства, науковці виділяються наступні, а саме: економічні умови господарювання, що переважають в суспільній економіці, техніка і технології, платоспроможний попит, економічна і фінансово-кредитна політика уряду, законодавчі акти, загальна економічна стабільність в країні, податкова і кредитна політика, зовнішньоекономічні зв'язки [8, с. 228].

Далі, слід зауважити, що на фінансову стійкість так само впливають фактори прямого і переважного непрямого впливу. Серед першорядних виділяється фінансовий результат від основної та додаткової сфери діяльності, обсяг, склад і структура власного та позикового капіталу. А до факторів непрямого впливу слід віднести організаційно-правову форму компанії, місце її реєстрації та включення до списку регулятора на ринку. Вивчення таких груп

чинників дозволяє сформувати методичну основу оцінки фінансової стійкості компанії [15, с. 32].

Зовнішні фактори, що справляють істотний вплив, визначають стан ринку як макросистеми, показують зміни банківського відсотка або рівень інфляції тощо. Зауважимо, що різні методи оцінки фінансової стійкості повинні містити кількісну оцінку прямих факторів, в які входять такі показники як рентабельність основної, інвестиційної та іншої діяльності, співвідношення власного і позикового капіталу, активів і власного капіталу і т. д.

Крім цього необхідно визначати і аналізувати показники, які характеризують фінансовий стан компанії, серед яких коефіцієнт автономії, співвідношення позикових і власних коштів, платоспроможність і ліквідність, показники оборотності активів, власного і позикового капіталу.

Тим самим можна сказати, що аналіз фінансової стійкості компанії, який проводиться на внутрішніх чинниках важливий, однак без урахування зовнішніх показників, неможливо оцінювати довгострокову перспективу розвитку компанії. Тож, аналіз додаткової, загальної інформації про компанії дозволяє повно оцінити всі фінансові можливості [5, с. 64].

Виявлення та систематизація факторів, що впливають на фінансову стійкість, дає можливість підприємствам більш точно розробляти свою фінансову політику на перспективу. При цьому особливого значення набуває облік зовнішнього середовища, або зовнішніх, макроекономічних, об'єктивних чинників [25, с. 160].

Важливо розуміти, що фактори не є константними, вони періодичні і їх важливість і вплив залежать від поточного стану економіки, індустрії і так далі.

Внутрішні чинники безпосередньо залежать від якості керування підприємством, від рівня персоналу і стратегічних рішень менеджменту. Зовнішні ж чинники не залежать від підприємства або персоналу, тому менеджери і акціонери повинні заздалегідь продумувати свою фінансову політику, враховуючи зміни зовнішнього середовища і можливості не тільки позитивного, але і негативного впливу на фінансову політику компанії і її фінансову стійкість.

Макроекономічні чинники впливають на здатність організації досягати своїх економічних цілей і підтримувати поточні темпи економічного зростання. Негативні соціально-економічні умови знижують попит на продукцію, а сприятливі зможуть забезпечити атмосферу що сприяє зростанню. Для аналізу зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість певної організації необхідно оцінити безліч економічних показників, таких як відсоткова ставка на ринку, курси обміну валют, прогнозоване зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), рівень інфляції та ін. [7, с. 194].

Слід також брати до уваги дію факторів, що виходять за рамки економічної спрямованості:

- політичні;
- технологічні;
- соціальні;
- демографічні (в тому числі міграційні);
- екологічні, культурні, психологічні та ін.

Суттєво впливає на фінансову стійкість підприємств фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка країни. В даний момент зростання ВВП значно сповільнилося, а темпи інфляції прискорилися. Згідно з даними, опублікованими Національним банком України, число банкрутств в країні явно зросло. Один за іншим «лопаються» банки. Все це прямо або побічно негативно впливає на фінансову стійкість організацій, пов'язаних економічно з цими банками.

Ще один фактор зовнішнього середовища, який впливає зараз гостріше, ніж зазвичай, – це монетарна політика держави. Всупереч очікуванням стимулюючої політики, наш уряд обрав шлях жорстких і стримуючих реформ. Рівень інфляції в країні продовжує зростати, реальні доходи населення – падати. Подорожчання кредитів веде до зниження ділової активності середнього і малого бізнесу.

Неконкурентоспроможність більшості українських товарів призвела до стрімкого зростання імпорتنих товарів на внутрішньому ринку, що згубно позначається на розвитку нашої економіки, зменшує обсяги вітчизняної продукції реального сектора економіки. Беззахисність українського виробника привела до

банкрутства багатьох фірм і навіть зникнення деяких індустрій, в тому числі тих, що визначають науково-технічний прогрес [4, с. 35].

На фінансову стійкість підприємств значний вплив мають міграційні потоки. З одного боку, країна отримує приплив робочої сили з країн – членів Митного союзу, заповнюючи робочі місця і допомагаючи нашим вітчизняним комерційним і державним підприємствам вирішувати проблему нестачі робочої сили.

З іншого боку, приплив порівняно дешевої робочої сили стримує технічний прогрес: навіщо нести витрати на дорогу техніку, якщо її можуть замінити легальні і нелегальні мігранти з низькою оплатою праці з колишніх радянських республік. Не слід також ігнорувати той факт, що через нелегальну міграцію країна недоотримує значні податкові суми [10, с. 92].

Стійкий фінансовий стан організації можливий при успішній її адаптації до постійно мінливого зовнішнього середовища. Зрозуміло, що без надійних і довгострокових партнерських відносин, в першу чергу міжнародних, фінансова стійкість великих підприємств опиниться під загрозою.

Сукупність зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємств, важко піддається кількісній оцінці – особливо якщо врахувати, що більшість чинників мають як позитивний, так і негативний вплив на фінансові потоки організацій.

Головною особливістю взаємодії внутрішнього і зовнішнього середовища полягає, на наш погляд, в тому, що зовнішні чинники завжди мають прямий або непрямий вплив на внутрішнє середовище, в тому числі на фінансову стійкість організацій. У той же час у підприємств, як правило, немає можливостей вплинути на зовнішнє середовище. У ситуації, що склалася, компанії повинні передбачати можливі зміни цього середовища, адаптуватися до нього і планувати свою діяльність на довгострокову перспективу [22, с. 190].

Компанії, які готові адаптуватися до несприятливих змін в податковому законодавстві, розриві міжнародних економічних зв'язків із зарубіжними постачальниками і до інших обставин зможуть залишатися прибутковими.

На наш погляд, несприятливою може бути не тільки низька фінансова стійкість, але і занадто сильна, так як вона показує, що організація не використовує свої можливості для зростання, а менеджмент компанії не ефективний. Надмірна фінансова стійкість, викликана низьким об'ємом зобов'язань, при наявності значних ліквідних активів, є серйозною проблемою для компаній. У цьому випадку фірмі слід передбачати зміну структури капіталу (джерел фінансування), збільшення частки позикового капіталу і його інвестування в нові проекти.

Отже, дослідження показало, що фактори впливу на фінансову стійкість підприємства дають можливість для регулювання діяльності підприємства.

Очевидно, що фінансової стійкості підприємства досягти нелегко, адже це досягається завдяки вмілим, цілеспрямованим діям з управління всім комплексом чинників, які є керівництвом до дії для вирішення управлінських завдань компанії, а так само для зовнішніх користувачів звітності.

1.3 Методичні принципи оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємств

Аналіз фінансової стійкості є однією з найважливіших складових аналізу фінансового стану підприємства. В існуючій економічній літературі і в діючій практиці можна зустріти різні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства [30, с. 119].

З переходом до ринкової економіки і в зв'язку з реформуванням системи обліку і звітності, фінансову стійкість підприємств стали оцінювати, виходячи з достатності власного капіталу, який вимірюється величиною перевищення його суми над сумою короткострокових і довгострокових боргових зобов'язань підприємства. При цьому в якості додаткових оціночних показників пропонується застосувати такі показники, як частка власних і позикових коштів в активах підприємства, темпи накопичення власного капіталу, співвідношення

довгострокових і короткострокових зобов'язань, рівень достатності забезпечення оборотних активів відповідними власними джерелами [18, с. 107].

Фінансова стійкість і ризик неплатоспроможності в значній мірі залежать від структури капіталу підприємства, від виду його активів і співвідношення між ними. Для підприємства позиковий капітал несе певну частку ризику, тому що незалежно від фінансового становища підприємства кредити і відсотки по ним повинні бути виплачені у встановлені терміни. Нездатність підприємства виконати свої зобов'язання веде до виникнення збитків і, як наслідок, поглинання всього власного капіталу. Для підприємства така ситуація може обернутися банкрутством.

Довгострокові джерела не є терміновими зобов'язаннями підприємства, і тому оборотний капітал, утворений за рахунок даної статті пасивів, включається в власний оборотний капітал підприємства, тобто є «непов'язаним». Збільшуючи, наприклад, обсяг довгострокового кредитування, тим самим підвищуємо ліквідність і фінансову маневреність підприємства. Однак у міру того, як наближається термін погашення довгострокових зобов'язань, вони переходять в розряд короткострокових і, відповідно, на той момент часу будуть відніматися з величини власного оборотного капіталу. Особливістю оцінки показників структури капіталу є використання більш широких часових меж. У довгостроковому періоді одним з основних і найбільш важливим показником фінансової стійкості підприємства, безумовно, є прибуток. Прибуток являє собою головне джерело грошових коштів, які спрямовуються на погашення довгострокових зобов'язань, і є гарантією кредитоспроможності підприємства [21, с. 83].

Найбільш значимі показники фінансової стійкості можна представити таким чином:

— коефіцієнти капіталізації (коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, коефіцієнт загальної фінансової залежності);

– коефіцієнти структури капіталу (коефіцієнт незалежності довгострокового капіталу, коефіцієнт фінансового левериджу);

– коефіцієнти підтримки капіталу (коефіцієнти покриття відсотків, коефіцієнти покриття постійних витрат, забезпеченості активів власним капіталом, маневреність оборотних коштів).

Наведемо формули, для розрахунку показників фінансової стійкості підприємства у таблиці (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 Методика розрахунку показників фінансової стійкості підприємства

Показник	Формула розрахунку
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$K_{\text{концентрації ВК}} = \frac{\text{Сума власного капіталу}}{\text{Сума активів}}$
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$K_{\text{концентрації ЗК}} = \frac{\text{Сума позикового капіталу}}{\text{Сума активів}}$
Коефіцієнт загальної фінансової залежності	$K_{\text{фінансової залежності}} = \frac{\text{Валюта балансу}}{\text{Сума власного капіталу}}$
Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{\text{фін.стаб.}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Короткострокові зобов'язання}}$
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	$K_{\text{довгострок.фін.нез.}} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові залучені кошти}}{\text{Сума активів підприємства}}$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{\text{маневр ВК}} = \frac{\text{Власний капітал} + \text{Залучений капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт фінансового левериджу	$K_{\text{фін.левериджу}} = \frac{\text{Довгострокові залучені кошти}}{\text{Власний капітал}}$

Джерело: складено автором на основі [18, с. 110].

У групі показників капіталізації виділяють, перш за все, коефіцієнти, які обчислюються шляхом зіставлення, відповідно власного капіталу, позикового капіталу і залучених коштів із загальною сумою джерел фінансування.

Перший з наведених в таблиці співвідношень є коефіцієнтом концентрації власного капіталу. Даний коефіцієнт вказує на обсяг власності засновників компанії в загальному обсязі інвестованих коштів в діяльність компанії. Зростання цього коефіцієнту вказує на стійкість підприємства та слабку залежність від зовнішніх джерел фінансування і відповідно навпаки [24, с. 276].

Оберненим до нього показником є коефіцієнт фінансової залежності. Даний коефіцієнт вказує на частку заборгованості підприємства перед кредиторами. Відповідно збільшення значень даного коефіцієнту є негативним і вказує на сильнішу залежність та послаблення фінансової стійкості [29, с. 200].

До основних показників, що визначають фінансову незалежність підприємства окрім показника концентрації власного капіталу належить також коефіцієнт концентрації залучених коштів, який характеризує фінансову структуру підприємства.

Наступним показником, що допомагає визначити рівень фінансової стійкості підприємства є коефіцієнт фінансової незалежності. Зазначений коефіцієнт характеризує рівень фінансової незалежності фірми від залучених джерел. Низькі значення даного показника свідчать про зростання ризику неплатоспроможності підприємства і навпаки [9, с. 20].

Для повного аналізу фінансової стійкості підприємства, також досить частко використовують коефіцієнт фінансової стабільності, який є співвідношення власного капіталу компанії до всіх залучених коштів з зовні та показує рівень покриття боргів підприємства власними коштами. Немає єдиного визначеного нормативного значення для даного коефіцієнту, прийнято вважати нормальним значенням за 1, однак на практиці помітно, що значення цього показника змінюється в залежності від галузевої приналежності підприємства.

Коефіцієнт маневреності капіталу показує яку частку власного капіталу вкладено в оборотні активи. Показник вказує на ступінь мобільності власного капіталу, тобто показує яка частина власного капіталу наразі знаходить в обігу та використана для фінансування поточної діяльності компанії.

В обліково-аналітичній практиці широко використовують коефіцієнт фінансового левериджу. Цей показник вважається однією з основних характеристик фінансової стійкості фірми і відповідає на питання, скільки позикового капіталу припадає на частку власних коштів. Чим вище значення рівня фінансового левериджу, тим вище ризик, асоційований з даною фірмою, і нижче резервний позиковий потенціал.

Загалом, що не існує будь – яких єдиних нормативних критеріїв для розглянутих показників. При аналізі показників фінансової стійкості, зазвичай на практиці орієнтуються на індивідуальні значення показників, що встановлюються з урахуванням таких факторів, як, наприклад:

- галузева приналежність;
- існуючі умови і принципи кредитування;
- сформована структура активів і пасивів;
- ділова репутація фірм.

Спільний вплив всіх цих факторів, в кінцевому рахунку, проявляється в здатності фірми генерувати достатній прибуток, який є основним джерелом нарощення капіталу і гарантує її фінансову стійкість, як в довгостроковому, так і короткостроковому періодах [5, с. 63].

Для оцінки фінансово-економічного стану підприємства за період, можливе застосування наступних розроблених методичних прийомів і підходів.

По-перше, це введення індикатора фінансової стійкості для оцінки роботи підприємства за період.

З огляду на те, що в складі всіх грошових коштів завжди є власні і позикові джерела, то для оцінки фінансово-економічного стану підприємств малого та середнього бізнесу має дуже велике значення встановлення рівня достатності власних коштів для покриття боргів і зобов'язань, що характеризує саме рівень фінансової стійкості даних суб'єктів господарювання [11, с. 524].

Однак точне значення рівня фінансової стійкості можна встановити тільки з розгорнутого аналізу, що ж стосується оперативного або експрес-аналізу, то в даному випадку доцільно використовувати індикатор фінансової стійкості.

Якщо в статистиці індикатор фінансової стійкості показує різницю між усіма грошовими коштами і всім позиковим капіталом станом на аналізовану дату, то, тим самим, встановлюється залишок власних коштів, якби всі борги і зобов'язання підприємства були погашені відразу і повністю, причому, тільки грошовими засобами. Цей показник вкрай необхідний для визначення достатності і особливо недостатності власних коштів, оскільки покриття цього дефіциту відбувається за рахунок залучення позикових коштів, величина яких повинна бути все-таки обмежена [1, с. 85].

Але важливо враховувати й іншу властивість індикатора, що впливає з розгорнутого аналізу, – даний показник, за інших рівних умов, дорівнює різниці між отриманими власними платіжними джерелами і понесеними витратами за період, хоча їх точні значення з форми № 1 «Бухгалтерський баланс» дізнатися неможливо. А тому індикатор фінансової стійкості є дуже важливим показником динаміки, незважаючи на те, що для розрахунку різниці оборотів використовуються тільки показники статистики – залишки [9, с. 21].

По-друге, це виявлення чинників, що впливають на фінансову стійкість, і встановлення взаємозв'язків між ними. У свою чергу, рівень фінансової стійкості формується не тільки під впливом платоспроможності, а й ще поточної ліквідності, а в більш широкому сенсі – під впливом структури активів. Але ці активи формуються за рахунок власних і позикових джерел, а тому врахування структури капіталу також важливе в ході аналізу фінансової стійкості. Якщо ж врахувати, що темпи зростання власного і позикового капіталу тісно пов'язані зі структурою капіталу, то тепер можна оцінити всі фактори, від взаємодії яких повністю залежить рівень фінансової стійкості.

Ось чому встановлений взаємозв'язок з допомогою факторного аналізу між платоспроможністю, темпами збільшення власного капіталу і поточною ліквідністю, а також між структурою активів і структурою капіталу в повній мірі може стати основою для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

В задачу динамічного аналізу входить розрахунок темпів зростання найважливіших показників – власного і позикового капіталу, майна в грошовій та

негрошовій формі, а також всього майна, які повинні розташовуватися завжди в строго визначеній послідовності. Таке нормативне розташування темпів необхідно, перш за все, для вирівнювання співвідношень між кількісними і якісними показниками, результуючими і вихідними показниками, а також недопущення диспропорцій в економічному розвитку [24, с. 277].

Подальше ранжування фактичних значень цих темпів у порядку зменшення покаже розвиток даного підприємства в динаміці, а порівняльний аналіз фактичного розташування темпів з їх нормативним розташуванням покаже вже відхилення в розвитку даного підприємства.

Особливо така перевірка необхідна при плануванні і прогнозуванні, а процедура вирівнювання цих темпів відносно один одного є своєчасним кроком на шляху зміцнення фінансової стійкості підприємства [20, с. 27].

В цілому можна сказати, що постановка аналізу та обліку фінансово-економічного стану підприємства тільки сприяє підвищенню його фінансової стійкості, оскільки за допомогою розроблених методичних основ з'являється можливість:

- возз'єднати існуючі форми звітності в одній аналітичній таблиці;
- управляти фінансово-економічним станом підприємства в реальному режимі часу;
- знайти оптимальне поєднання між структурою активів і капіталу;
- врахувати чинники, що впливають на фінансову стійкість;
- визначити достатність власних джерел для подальшого зростання і розвитку.

Зрозуміло, що з урахуванням цих загальних методологічних підходів для кожного виду аналізу встановлюються свій алгоритм, свої методи і критерії, що дає можливість в ході проведення експрес-аналізу, оперативного або розгорнутого отримати досить докладну оцінку роботи підприємства малого і середнього бізнесу за період [6, с. 35].

Крім методів аналізу, наука і практика розробила спеціальні інструменти – економічні показники, які застосовуються для оцінки управління діяльністю

підприємства. Основним завданням даних показників є вимір і оцінка сутності економічного явища.

У зв'язку з тим, що будь-яке підприємство є складною системою, що включає багато підсистеми, оцінка фінансової стійкості повинна виражатися в комплексному підході. На сьогоднішній день є велика кількість різноманітних інструментів, які використовуються для оцінки фінансової стійкості господарюючих суб'єктів, що значно ускладнює проведення аналізу, захаращуючи його. До того ж, труднощі в стикуванні отриманих результатів за деякими показниками ускладнює формування висновків про фінансову стійкість підприємства [15, с. 123].

До складу показників входять як абсолютні, так і відносні показники. Використання абсолютних показників відіграє величезну роль в аналізі фінансової стійкості підприємства, до таких показників відносять: величину власного і позикового капіталу, активів, грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості, прибутку, а також абсолютних показників, що розраховуються на основі звітності. До таких показників відносяться: визначення величини чистих активів, власних оборотних коштів, показник забезпеченості запасів власними обіговими коштами, величина стійких пасивів. Дані параметри є критеріальною оцінкою, так як за допомогою них визначаються критерії, які дозволяють встановити якість фінансового стану [24, с. 276].

Показниками, що згладжують спотворюючий вплив інфляції на звітну інформацію, є відносні показники, які відіграють важливу роль в аналізі фінансової стійкості. Дані оцінки більш поширені при аналізі фінансової стійкості, в зв'язку з деякими перевагами перед абсолютними показниками. Це пов'язано з можливістю зіставлення непорівнянних за абсолютними величинами об'єктів, більш стійких у просторі та часі, а також вони поліпшують статистичні властивості показників.

Відбір показників для оцінки фінансової стійкості підприємства повинен сприяти вирішенню поставленого завдання: провести аналіз фінансової стійкості

на основі даних бухгалтерської звітності. На сьогоднішній день відсутні однозначні критерії оцінки фінансової стійкості, які були б загальновизнаними.

У вітчизняній економічній літературі дискутується питання про кількість коефіцієнтів, які використовуються при аналізі стійкості фінансового стану. Існують висловлювання, що їх занадто багато, крім того аналіз займає багато часу і є труднощі в узагальненні результатів аналізу. Суперечка про кількість показників, не знайде своє рішення, до тих пір, поки зацікавлені сторони не прийдуть до рішення, що показники для оцінки фінансової стійкості підприємства повинні бути системою, а не набором, що означає:

- вони не повинні суперечити один одному;
- вони не повинні дублюватися;
- вони не повинні залишати «прогалин» в діяльності підприємства;
- вони повинні відображати найбільш важливі сторони діяльності господарюючого суб'єкта [21, с. 89].

Проаналізувавши наявні підходи до аналізу фінансової стійкості підприємства, з позиції характеризуючих її показників, можна виділити два підходи. Перший підхід, що склався у вітчизняній економіці, виділяє в якості основного критерію фінансової стійкості платоспроможність господарюючого суб'єкта та його забезпеченість власними оборотними засобами. Однак дані показники наділені рядом недоліків. Наприклад, вони не характеризують динаміку фінансового стану підприємства, так як розраховуються за балансом на певну дату- початок і кінець періоду, а тому можуть зазнавати значних змін протягом цього часу. Подібний погляд вітчизняних економістів на фінансову стійкість був закономірним, це пов'язано з тим, що тривалий час соціалістичні підприємства функціонували в умовах стабільності, формально створюваних державою, і в довгостроковому плані банкрутство їм не загрожувало.

Другий підхід формувався в західній економічній практиці, де підставою для фінансової стійкості господарюючого суб'єкта вважалася її фінансова незалежність від кредиторів, пов'язана зі співвідношенням власних і позикових коштів. Ми вважаємо, що такий підхід також має обмежений характер, оскільки

не враховує фінансовий стан господарюючого суб'єкта та перспективи його розвитку. На сьогоднішній день, практика ведення господарюючої діяльності українських підприємств показує, що, навіть не маючи позикових коштів в структурі активів, тобто володіючи цілком прийнятними показниками фінансової стійкості, можна перебувати у важкому фінансовому становищі [14, с. 161].

Виходячи з різноманіття пропонованих показників, які оцінюють фінансову стійкість підприємств, різні алгоритми її розрахунку, а також критерії та інтерпретації, можна говорити про те, що на сьогоднішній день немає чіткої методики аналізу фінансової стійкості підприємств малого і середнього бізнесу.

Однією з головних проблем вітчизняних підприємств є нездатність власників бізнесу управляти фінансовим станом підприємств відповідно до сучасних економічних умов. Суб'єкти підприємництва, стикаючись з наростаючою кількістю фінансових проблем, що вимагають негайного вирішення і обліку складних взаємозв'язків внутрішнього і зовнішнього середовища, відчують потребу в фінансовому механізмі, що дозволяє за допомогою спрощених діагностичних методів оперативно і комплексно оцінювати фінансовий стан і перспективи подальшого розвитку.

Висновки до 1 розділу

Перший розділ дипломної роботи містить теоретичний і методологічний аспект оцінки фінансового стану компанії та аналізу її фінансової стійкості як складової його частини. Крім того в даному розділі розглянуто важливість аналізу економічної стабільності компанії.

Актуальність проблеми аналізу економічної стабільності та розвитку механізму управління підприємством за критерієм економічної стабільності призвели до того, що сьогодні в економічній літературі поряд із працями зарубіжних авторів достатньо вітчизняних праць, присвячених методологіям аналізу економічної стабільності підприємства.

Як з'ясувалося, більшість методологій аналізу економічної стабільності компанії засновані на розрахунку показників економічної стабільності та порівнянні з їх стандартними значеннями. Коли один із показників виходить за межі стандартних значень, підприємство вважається економічно нестабільним. Такий результат часто неправильно оцінює економічну стабільність підприємства. Таким чином, зараз не існує єдиного ефективного підходу до аналізу економічної стабільності компанії.

Методологія оцінки фінансової стійкості компанії дозволяє виявити структуру взаємозв'язків фінансів, при одночасному зменшенні кількості показників економічної діяльності підприємства, та побудувати комплексний показник, що характеризує економічну стабільність підприємства. Основою методології є розробка моделі економічної стабільності підприємства (еталонної моделі), яка формується з їх власних засобів, що задовольняють умови економічної стабільності. Для оцінки стабільності розвитку компанії використовують показник економічної стабільності. Комплексний показник економічної стійкості визначається порівнянням параметрів фактичної та планової діяльності підприємства.

Оцінка фінансового стану підприємства включає формування набору показників, що описують фінансові, виробничі, екологічні процеси; формулювання вимог економічної стабільності підприємства, представлення обмежень на зміну ряду показників, розрахунок власних коштів підприємства, що характеризує певну тенденцію розвитку підприємства, та перевірка відповідності показників вимогам економічної стабільності.

В даному розділі представлені формули для розрахунку показників економічної стійкості підприємства. Методологія аналізу економічної стабільності підприємства являє собою інструмент ефективного контролю за активами підприємства та успішного управління його витратами, а також скорочення часу на прийняття адміністративних рішень.

Одним із найбільш важливих критеріїв оцінки фінансового положення підприємства є діагностика рівня платоспроможності компанії, яка означає

фактично здатність підприємства самостійно покривати свої довгострокові зобов'язання. Таким чином, платоспроможним можна вважати таке підприємство, у якого рівень активів перевищує рівень зовнішніх зобов'язань.

Здатність компанії покривати свої короткострокові зобов'язання відображає рівень ліквідності цієї компанії. Підприємство називають ліквідним тоді, коли воно у змозі сплатити свої короткострокові зобов'язання, шляхом реалізації поточних активів.

Без якісної і ретельно проведеної оцінки фінансового стану компанії неможливе прийняття грамотних і економічно обґрунтованих управлінських рішень. Таким чином, в результаті оцінка фінансового стану підприємства повинна окреслити керівництву картину його дійсного стану, а стейкхолдерам компанії надати прозорі відомості, що необхідні для безстороннього судження, наприклад, про раціональність використання вкладених у підприємство додаткових інвестицій тощо.

При аналізі фінансової стійкості в структурі позикового капіталу перевага віддається довгостроковим позиковими коштами. Отже, за допомогою коефіцієнтів фінансової стійкості можна не тільки оцінити один з аспектів фінансового стану підприємства. При правильному їх використанні керівництвом підприємства можна вплинути на рівень фінансової стійкості через управління структурою активів, пасивів і їх співвідношеннями.

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин для успішного здійснення управління капіталом підприємств, однією з найважливіших характеристик їх функціонування є стабільність фінансового стану з позиції довгострокової перспективи. Вона пов'язана, перш за все, із загальною фінансовою структурою, рівнем платоспроможності, фінансової незалежності і конкурентоспроможності. Фінансова стійкість, наразі є найважливішим показником, що характеризує фінансовий стан господарюючого суб'єкта, поряд з показниками ліквідності бухгалтерського балансу, платоспроможності підприємства, рентабельності, ділової активності та ймовірністю настання неспроможності (банкрутства).

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1 Сучасний стан та особливості формування фінансової стійкості вітчизняних підприємств сільськогосподарського сектору

Сільське господарство – одна з ключових та традиційних для України галузей національної економіки, яка відіграє найважливішу роль в економічній системі держави. В сучасних умовах перед підприємствами аграрного сектору України стоїть завдання суттєвого нарощування обсягів виробництва, підвищення якості сільськогосподарської продукції з метою насичення ринку вітчизняними товарами, імпортозаміщення та забезпечення продовольчої безпеки країни, а також нарощування експортного потенціалу.

Сільськогосподарське виробництво, яке відрізняється високою капіталоемністю, сезонністю, уповільненим оборотом засобів, залежністю від природно-кліматичних умов, та як ніяка інша сфера потребує гарантованого забезпечення фінансовими ресурсами для підтримання високого рівня фінансової стійкості. Пошук засобів та методів вирішення цих питань потребує глибоких та всебічних досліджень з метою пошуку заходів по підвищенню рівня самофінансування та фінансової стійкості підприємств АПК.

Стабільність держави досить сильно залежить від фінансової стійкості вітчизняних аграрних підприємств. Аграрний сектор займає велику частку народного господарства України, тому важливість фінансової стійкості підприємств, що належать до нього є вагомим. Фінансову стійкість загалом можна визначити як певний стан, за якого підприємство використовуючи фінансові ресурси, зможе й надалі безперебійно працювати, реалізовувати свою продукцію, а також зможе понести витрати спрямовані на розширення та оновлення засобів виробництва.

За останніми даними, частка сільгосппродукції у зовнішньоторгівельному балансі України за 2020 становить 44%. Частка продукції АПК у зовнішньоторгівельному балансі України поступово зростає. Якщо у 2018 році вона становила 37,8%, у 2019 – 43%, то у 2020 році – вже 44,4%. Своєю чергою аналогічні показники імпорту продукції АПК становлять 8,7%, 9,1% і 11,8% відповідно [31].

Якщо проаналізувати зовнішньоторгівельне сальдо, то аналітики надають зростання у фінансовому еквіваленті імпорту продукції АПК та незначне зниження експорту. У 2020 році ми імпортували на \$5,09 млрд проти \$4,45 млрд у 2019 році. Натомість експортували на \$17,6 млрд проти \$17,9 млрд у минулому році [31].

В регіональному вираженні майже половина (49,4%) усього товарообігу України продукцією АПК припало на країни Азії. Друге місце упевнено посідає ЄС разом із Великою Британією – 29,1%, а на третьому місці країни Африки – 14,1%. Далі ідуть країни СНД із 5,8% і обидві Америки всього (лише із 0,9%) [1].

Аналіз і оцінка фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств може допомогти відповісти на наступні питання [32]:

- чи правильно підприємства управляють своїми фінансовими ресурсами в аналізованому періоді;
- наскільки ефективно вони використовують своє майно;
- чи раціонально використовується власний капітал;
- чи якісні взаємини у підприємств з дебіторами, кредиторами, бюджетом, акціонерами і кредитними установами.

Важливо зазначити, що на фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств суттєвий вплив надають специфічні особливості аграрної галузі, до яких відноситься: сезонність виробництва продукції; простежується часовий лаг між вкладенням коштів і отриманням результатів діяльності; дана діяльність є ризикованою; технологічна оснащеність швидко зношується та не є високою; до того ж сільськогосподарська продукція досить швидко псується.

Фінансова стійкість підприємств галузі сільського господарства України може оцінюватися абсолютними і відносними показниками. Найбільш часто зустрічається використання методики аналізу фінансової стійкості за оцінкою забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування, відносячи аналізований суб'єкт до одного з типів стійкості: абсолютної, нормальної, нестійкою і кризовою. Разом з тим в цій же методиці використовується умовне порівняння запасів і витрат з джерелами їх фінансування.

Аналіз показників фінансової стійкості підприємств сільськогосподарської галузі України повинен характеризувати стан і структуру активів суб'єкта, їх забезпеченість відповідними джерелами покриття. Ще одним підходом до аналізу фінансової стійкості підприємств АПК є використання відносних показників – коефіцієнтів. Розрахунок цих показників ґрунтується на існуванні певних взаємозв'язків між окремими статтями бухгалтерського балансу [33].

До найбільш вживаних належать такі коефіцієнти: коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової стійкості, фінансової стабільності, маневреності власного капіталу, а також коефіцієнт фінансового левериджу (ризик). Для ряду всіх коефіцієнтів існують нормативні значення, які застосовуються для порівняння отриманих розрахунків з ними.

Система показників, яка використовується для аналізу і оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Система показників фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств

Показники	Формула розрахунку	Фактори	Рекомендоване значення
1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	$\frac{ВК}{\text{Валюта балансу}}$	1. ВК – власний капітал 2. Валюта балансу 3. ПК – позикові кошти, сума довгострокових та короткострокових зобов'язань	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Валюта балансу}}{ВК}$		< 2

Продовження таблиці 2.1

3. Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{ВК + ДЗ}{\text{Баланс}}$	4. ДЗ – довгострокові зобов'язання 5. ВОК – власні оборотні кошти	$\geq 0,5$
4. Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{ВК}{ПК}$		>1
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{ВОК}{ВК}$		$\geq 0,4$
6. Коефіцієнт фінансового левериджу (ризик)	$\frac{ПК}{ВК}$		<1

Джерело: складено автором на основі [34].

Джерелом для проведення дослідження сучасного стану підприємств сільськогосподарського сектору є річні дані, надані Державною службою статистики України. На підставі розрахунків за даними показниками буде визначатися стан фінансової стійкості підприємств сільського господарства України.

Таблиця 2.2 Показники фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського сектору України за 2015-2020 роки

Показник	Значення, %						Рекомендоване значення
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,40	0,24	0,47	0,49	0,51	0,21	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової залежності	2,49	4,16	2,12	2,04	1,96	4,76	<2
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,50	0,28	0,54	0,57	0,60	0,32	$\geq 0,5$
4. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,67	0,32	0,92	0,96	0,99	0,3	>1
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,63	0,58	0,51	0,49	0,31	0,25	$\geq 0,4$
6. Коефіцієнт фінансового левериджу (ризик)	1,49	3,16	1,12	1,04	0,97	3,60	<1

Джерело: складено автором на основі [35].

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) характеризує частку власного капіталу в загальній сумі капіталу, який авансований в діяльність. Зростання цього коефіцієнта означає набування підприємством рис фінансової стійкості, стабільності та незалежності від зовнішніх кредиторів [6].

В таблиці 2.2 простежується, що у 2020 році відбувся різкий спад в динаміці коефіцієнта автономії, що вказує на зменшення фінансової незалежності від кредиторів та скорочення фінансування діяльності за рахунок власних джерел, та зростання залучених коштів.

Оберненим до коефіцієнта фінансової автономії є коефіцієнт фінансової залежності. Якщо цей показник зростає у динаміці, то це означає, що відбувається збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, а отже, втрату фінансової незалежності [36].

Динаміка значень коефіцієнта фінансової залежності сільськогосподарських підприємств України протягом 2015-2020 рр. демонструє високу залежність від зовнішніх джерел фінансування, що несе значні ризики для фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського сектору.

Коефіцієнт фінансової стійкості виявляє частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі [36].

Спостерігалася позитивна тенденція, але у 2020 році показник фінансової стійкості різко скоротився, та став нижчим нормативного. Дане зменшення говорить про, що наразі сільськогосподарські підприємства дуже ризикують стати неплатоспроможними.

Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) показує співвідношення власного капіталу та залучених коштів і характеризує покриття боргів власним капіталом підприємства. Даний коефіцієнт дозволяє зробити найбільш загальну оцінку фінансової стійкості. Він показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожну одиницю залучених. Зменшення показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від залучених коштів, тобто про зниження фінансової стійкості, і навпаки [36].

Значення коефіцієнта фінансової стабільності підприємств України протягом 2015-2020 рр. є невисокими, а також не відповідають нормативному. Це вказує на нестійкий фінансовий стан та високу залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу відображає частку власного капіталу, що знаходиться в обігу та яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а також показує, яка частка є капіталізованою. Коефіцієнт характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів. Для забезпечення гнучкості у використанні власних коштів підприємства потребується, щоб цей коефіцієнт мав позитивне або ж досить високе значення [36].

Аналіз даних в таблиці, показав, що коефіцієнт маневреності сільськогосподарського сектору був задовільним, але в період 2019-2020 років мобільність використання власних коштів компаніями значно погіршилась.

Проаналізовані вище дані свідчать про те, що ступінь залежності сільськогосподарських підприємств від позикового капіталу тільки збільшується. Особливо це позначилось на коефіцієнті фінансового ризику, який має зростаючий характер. Даний коефіцієнт у порівнянні з 2015 роком зріс на 2,11%.

Загалом, агропромислові підприємства України мають недостатній рівень фінансової стійкості, особливо у кризових умовах діяльності. Особливо складним для українських аграріїв видався 2020 рік. В розпал пандемії Covid-19 та пов'язаною з нею економічною кризою, рік також мав несприятливі природно-кліматичні умови та нехарактерні навали шкідників. Для даної галузі цей фактор є найбільш істотним та непередбачуваним. Тож українським підприємствам важливо: створювати натуральні і грошові страхові та резервні фонди на випадок посухи або неврожаю, повені або іншого стихійного лиха; розширювати свої можливості; раціонально використовувати капітал, а також активно залучати інвесторів.

2.2 Оцінка фінансової стійкості «Кернел Груп»

Холдинг Кернелл – це велика вертикально інтегрована агропромислова компанія, лідер українського ринку бутильованої соняшникової олії та експорту олії, один з найбільших українських експортерів зернових культур. Свою діяльність компанія здійснює з 1994 року та експортує власну продукцію у більш ніж у 80 країн світу [37].

За результатами 2019 р. компанія КЕРНЕЛ увійшла до рейтингу найбільших національних компаній за фінансовими результатами 2019 календарного року, та посіла перше місце в розрізі АПК.

До спеціалізації компанії КЕРНЕЛ належать [37]:

- виробництво соняшникової олії;
- експорт соняшникової олії і зернових культур;
- дистрибуція бутильованої олії на внутрішньому ринку;
- надання послуг з перевалки зернових вантажів в порту Іллічівська;
- надання послуг з перевалки олії і зерна в портах Миколаєва;
- зберігання зернових і олійних культур на внутрішніх елеваторах;
- агровиробництво.

До складу компанії входять десятки підприємств в Києві, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Харківській, Черкаській, Хмельницькій областях [37].

Центральною компанією холдингу в Україні є ТОВ «КЕРНЕЛ-Трейд». Головний офіс КЕРНЕЛ в Україні розташований за адресою 01001, м. Київ, пров. Т. Шевченка, 3 [37].

До портфелю торгових марок соняшникової олії компанії КЕРНЕЛ належать: «Щедрий Дар», «Стожар», «Чумак Домашня», «Чумак Золота», «Qlio», «Маринадо», «Blanc», «Premi», а також «Kernel» [37].

Також компанія є членом багатьох асоціацій, а саме [37]:

1. Американська торговельна палата в Україні;

2. Європейська Бізнес Асоціація;
3. Міжнародна Асоціація Торгівлі Зерном та Кормами;
4. Федерація асоціацій торгівлі олійними культурами, насінням та жирами;
5. Укроліяпром;
6. Українська Зернова Асоціація.
7. U.S.-Ukraine Business Council
8. Ukrainian Network of Integrity and Compliance

Для повного відображення наявності різних видів джерел формування запасів було проаналізовано абсолютні показники фінансової стійкості та розраховано основні показники для визначення типу фінансової стійкості компанії за 2015-2020 роки (таблиці 2.3-2.4).

Таблиця 2.3 Абсолютні показники фінансової стійкості «Кернел Груп» за період 2015 – 2017 рр.

Пункт	Показник	Рік		
		2015	2016	2017
1.	Власний капітал, млн дол. США	890,9	997	1157,6
2.	Необоротні активи, млн дол. США	807,1	788,9	888,4
3.	Власні оборотні кошти, млн дол. США (п.1-п.2)	83,8	208,1	296,2
4.	Довгострокові кредити банків, млн дол. США	116,7	139	557,6
5.	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів та витрат, млн дол. США (п.3+п.4)	200,5	347,1	853,8
6.	Короткострокові кредити банків, млн дол. США	458,1	373,3	293,9
7.	Загальний розмір основних джерел покриття запасів, млн дол. США (п.5+п.6)	658,6	720,4	1147,7
8.	Запаси, млн дол. США	305,4	390,5	642,9
9.	Надлишок або нестача власних оборотних коштів, млн дол. США (п.3-п.8)	-221,6	-182,4	-346,7
10.	Надлишок або нестача власних коштів і довгострокових кредитів, млн дол. США (п.5-п.8)	-104,9	-43,4	210,9

Продовження таблиці 2.3

11.	Надлишок або нестача основних джерел покриття запасів та витрат, млн дол. США (п.7-п.8)	353,2	329,9	504,8
Показники типу фінансової стійкості				
	Тривимірний показник типу фінансової стійкості (1, якщо $x > 0$, 0, якщо $x < 0$) (п.9:п.10:п.11)	(0:0:1)	(0:0:1)	(0:1:1)
	Тип фінансової стійкості	Нестійкий	Нестійкий	Нормальний

Джерело: складено автором на основі: [38-43].

Таблиця 2.4 Абсолютні показники фінансової стійкості «Кернел Груп» за період 2018 – 2020 рр.

Пункт	Показник	Рік		
		2018	2019	2020
1.	Власний капітал, млн дол. США	1177,6	1346	1494,1
2.	Необоротні активи, млн дол. США	1006,2	1207,2	1331
3.	Власні оборотні кошти, млн дол. США (п.1-п.2)	171,4	138,9	163,1
4.	Довгострокові кредити банків, млн дол. США	557,4	637,8	1258
5.	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів та витрат, млн дол. США (п.3+п.4)	728,8	776,7	1421,1
6.	Короткострокові кредити банків, млн дол. США	475,5	479,8	412,6
7.	Загальний розмір основних джерел покриття запасів, млн дол. США (п.5+п.6)	1204,3	1256,5	1833,7
8.	Запаси, млн дол. США	657,9	666,6	848,9
9.	Надлишок або нестача власних оборотних коштів, млн дол. США (п.3-п.8)	-486,5	-527,7	-685,8
10.	Надлишок або нестача власних коштів і довгострокових кредитів, млн дол. США (п.5-п.8)	70,9	110,1	572,2

11.	Надлишок або нестача основних джерел покриття запасів та витрат, млн дол. США (п.7-п.8)	546,4	589,9	984,8
Показники типу фінансової стійкості				
	Тривимірний показник типу фінансової стійкості (1, якщо $x > 0$, 0, якщо $x < 0$) (п.9:п.10:п.11)	(0:1:1)	(0:1:1)	(0:1:1)
	Тип фінансової стійкості	Нормальний	Нормальний	Нормальний

Джерело: складено автором на основі: [38-43].

В результаті аналізу абсолютних показників підприємства «Кернел Груп» можна зробити висновок, що його фінансовий стан характеризується нормальною стійкістю. Власний капітал щорічно зростає, що є позитивним фактором для підприємства. Компанія збільшує свої довгострокові зобов'язання, короткострокові ж мають нестабільну тенденцію.

У 2015 та 2016 роках компанія "КЕРНЕЛ ГРУП" перебувала у нестійкому фінансовому стані. Запаси компанії покривалися за допомогою власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових зобов'язань. Корпорація мала порушення поточної платоспроможності, виникала необхідність залучення додаткових позикових джерел фінансування. В 2017-2020 роках за рахунок збільшення власних коштів та довгострокових джерел фінансування ситуація покращилась і корпорація досягла нормального рівня фінансової стійкості і нормального рівня фінансової безпеки.

Фінансову стійкість підприємства також доцільно проаналізувати за станом та співвідношенням власних і позикових коштів, що дозволяє відтворити система фінансових коефіцієнтів. Даний аналіз ґрунтується на розрахунку відносних показників (таблиця 2.5), а також в порівнянні отриманих коефіцієнтів з нормативними.

Таблиця 2.5 Відносні показники фінансової стійкості «Кернел Груп»
за період 2015-2020 рр.

Показник	Значення, %						Рекомендоване значення
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
1. Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,61	0,66	0,58	0,53	0,55	0,52	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,65	1,51	1,74	1,88	1,83	1,92	< 2
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,68545	0,75458	0,85154	0,78369	0,80538	0,96090	$\geq 0,5$
4. Коефіцієнт фінансової стабільності	1,54993	1,94613	1,35948	1,14009	1,20437	0,89435	> 1
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,09406	0,20873	0,25587	0,14555	0,10319	0,10916	$\geq 0,4$
6. Коефіцієнт фінансового левериджу (ризiku)	0,65	0,51	0,72	0,86	0,82	1,12	< 1

Джерело: складено автором на основі: [38-43].

Коефіцієнт автономії компанії «Кернел Груп» вказує на повну автономію підприємства від зовнішніх джерел фінансування, адже має стабільну динаміку показників, які вище нормативного $\geq 0,5$. Більша частка активів корпорації, тобто більше 50% фінансуються власними коштами.

Аналіз коефіцієнта фінансової залежності, демонструє незалежність від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт має сталу динаміку значень, що відповідають нормативному (< 2), та коливаються в межах 1,51 - 1,92. Такі значення говорять про те, що на кожні 1,92 млн. дол. США, вкладених в активи, припадає 1 млн. дол. США власних коштів та 0,92 млн. дол. США – позикових.

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості є позитивною та відповідає нормативному значенню ($> 0,5$), а також перевищує середнє значення по

сільськогосподарських підприємствах України. У 2020 році в порівнянні з 2015 роком значення коефіцієнта фінансування збільшилося на 0,28. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення власного капіталу підприємства на 67% за досліджуваний період. Таким чином, можна стверджувати, що корпорація більше стала відтворювати свою роботу за власні кошти.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу вказує на те, яка частка власних коштів корпорації є в мобільній формі та на скільки можливо маневрувати ними. В період з 2015 до 2020 років, даний показник завжди відповідав нормативному значенню ($>0,4$), та мав позитивну динаміку, що спровоковано збільшенням розміру власного капіталу. За період 2015 - 2020 рр. коефіцієнт маневреності зріс на 0,15.

Коефіцієнт фінансового левериджу є узагальнюючим показником при проведенні аналізу фінансової стійкості. За досліджуваний період, динаміка значень показників є зростаючою, а у 2020 році значення показника дещо перевищило норму (<1), що свідчить про наявність залежності від позикових коштів, і в результаті зниження фінансової стійкості корпорації.

Провівши аналіз абсолютних та відносних показників фінансової стійкості «Кернел Груп», можна стверджувати, що наразі корпорація перебуває в нормальному стійкому фінансовому стані. Однак зростаюча тенденція коефіцієнту фінансового левериджу (ризик) вказує на посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування, як результат – поступову втрату фінансової автономії.

Висновки до розділу 2

Сільське господарство відіграє важливу роль для української економіки, адже є провідною галуззю та здійснює неабиякий вплив на економічну систему держави. Тому важливо вчасно визначати рівень фінансової стійкості сільськогосподарського сектору, виявляти загрози та здійснювати заходи для покращення та підтримки фінансової стійкості на хорошому рівні.

Аналіз діяльності підприємств сільськогосподарського сектору України, вказує на те, що наразі в Україні підприємства даної галузі мають недостатній рівень фінансової стійкості, їм складно функціонувати в кризових умовах.

Особливо складним для українських аграріїв видався 2020 рік. Окрім складного часу через пандемію Covid-19 та економічну кризу, рік також мав несприятливі природно-кліматичні умови, що для даної галузі є одним з найвпливовіших факторів.

Отримані показники фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського сектору України за 2015 – 2020 роки, чітко показують, що в 2020 році більшість показників стали мати негативну динаміку. Відбувся різкий спад в динаміці коефіцієнта автономії та ріст коефіцієнта фінансової залежності, що говорить про зростання залежності аграріїв від кредиторів та скорочення їх власних джерел фінансування.

Не дивлячись на те, що коефіцієнт фінансової стійкості мав позитивну тенденцію, у 2020 році він також різко спав і означає, що аграрії ризикують збанкрутувати. До того ж, розрахований коефіцієнт стабільності є стабільно невисоким та вказує на нестійкий фінансовий стан досліджуваного сектору економіки.

Розрахований коефіцієнт маневреності сільськогосподарського сектору був задовільним, але в період 2019-2020 років мобільність використання власних коштів компаніями значно погіршилась.

Також простежується, що ступінь залежності сільськогосподарських підприємств від позикового капіталу тільки збільшується. Особливо це позначилось на коефіцієнті фінансового ризику, який має зростаючий характер. Даний коефіцієнт у порівнянні з 2015 роком зріс на 2,11%.

Але українські аграрії можуть покращити фінансову стабільність цілої галузі, за допомогою створення натуральних і грошових страхових та резервних фондів. Також доцільно розширювати свої можливості, раціонально використовувати капітал, а також активно залучати іноземних та вітчизняних інвесторів.

В даному розділі, окрім загальної характеристики підприємств сільськогосподарського сектору України, детально проаналізовано фінансову стійкість на прикладі «Кернел Груп». Фінансова стійкість агрохолдингу досліджена за допомогою відносних та абсолютних показників.

Аналіз абсолютних показників підприємства «Кернел Груп» вказує на те, що його фінансовий стан характеризується нормальною стійкістю. Власний підприємства капітал щорічно зростає, що є позитивним фактором.

Фінансову стійкість підприємства «Кернел Груп» також досліджено за станом та співвідношенням власних і позикових коштів, що дозволила відтворити система фінансових коефіцієнтів. Даний аналіз ґрунтувався на розрахунку відносних показників, а також в порівнянні отриманих коефіцієнтів з нормативними.

Всі отримані значення відповідних коефіцієнтів мають позитивну динаміку. Так коефіцієнт автономії, що має значення вище нормативного, вказує на повну автономію від зовнішніх джерел фінансування та фінансування активів корпорації власними коштами.

Коефіцієнт фінансової залежності має сталу динаміку значень, що відповідають нормативному (<2), та коливаються в межах 1,51 - 1,92. Такі значення говорять про те, що на кожні 1,92 млн. дол. США, вкладених в активи, припадає 1 млн. дол. США власних коштів та 0,92 млн. дол. США – позикових.

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості є позитивною та відповідає нормативному значенню ($>0,5$), а також перевищує середнє значення по сільськогосподарських підприємствах України. У 2020 році в порівнянні з 2015 роком значення коефіцієнта фінансування збільшилося на 0,28. Дане зростання відбулося за рахунок збільшення власного капіталу підприємства на 67% за досліджуваний період. Таким чином, можна стверджувати, що корпорація більше стала відтворювати свою роботу за власні кошти.

В період з 2015 до 2020 років, показник маневреності капіталу завжди відповідав нормативному значенню ($>0,4$), та мав позитивну динаміку, що

спровоковано збільшенням розміру власного капіталу. За період 2015 - 2020 рр. даний коефіцієнт зріс на 0,15.

Коефіцієнт фінансового левериджу є узагальнюючим показником при проведенні аналізу фінансової стійкості. За досліджуваний період, динаміка значень показників є зростаючою, а у 2020 році значення показника дещо перевищило норму (<1), що свідчить про наявність залежності від позикових коштів, і в результаті зниження фінансової стійкості корпорації.

Проаналізувавши отримані відносні та абсолютні показники фінансової стійкості агрохолдингу «Кернел Груп», можна зробити висновок, що наразі корпорація перебуває в нормальному стійкому фінансовому стані.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ «КЕРНЕЛ ГРУП»

3.1 Регресійний аналіз фінансової стійкості «Кернел Груп»

Для того щоб сформувані методи покращення значення фінансової стійкості підприємства постає необхідність визначити основні фактори та чинники, що мають найбільший вплив. Для визначення та підтвердження значущості цих факторів було побудовано багатофакторну регресійну модель. Проведення аналізу та побудова моделі здійснювалися за допомогою пакета EViews 8.

Регресійний аналіз - розділ математичної статистики, присвячений методам аналізу залежності однієї величини від іншої. Регресійний аналіз використовується в тому випадку, якщо відношення між змінними можуть бути виражені кількісно у виді деякої комбінації цих змінних. Отримана комбінація використовується для передбачення значення, що може приймати цільова (залежна) змінна, яка обчислюється на заданому наборі значень вхідних (незалежних) змінних [44].

При необмежено великій кількості експериментальних точок лінійна регресійна модель може бути представлена у вигляді рівняння [45]:

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k + u_i \quad (3.1)$$

де y_i – залежна змінна для i -того об'єкту;

β – невідомі параметри моделі;

$(x_1, x_2, \dots, x_n)$ – незалежні змінні;

u_i – випадкова похибка, розподіл якої в загальному випадку залежить від незалежних змінних, але математичне очікування якої рівне нулю.

Для проведення регресійного аналізу «Кернел Груп» за 2004 – 2020 роки за основу взято інтегральний показник фінансової стійкості, адже саме цей показник найбільш повно характеризує фінансову стійкість підприємства.

Для побудови моделі виділимо фактори, що можуть впливати на рівень фінансової стійкості холдингу, а саме: коефіцієнт фінансової автономії (співвідношення власного капіталу до валюти балансу); коефіцієнт поточної ліквідності (співвідношення оборотний активів та зобов'язань); обсяг довгострокових зобов'язань; а також коефіцієнт фінансового левериджу (ризик), що вказує на співвідношення позикових коштів до власного капіталу підприємства.

В моделі використовуються коефіцієнтні показники, що представляю співвідношення відповідних величин. Адже при використанні тільки балансових показників, існує висока вірогідність наявності кореляції з результативною ознакою.

Сформовано наступні гіпотези:

- фінансова стійкість прямо залежить від коефіцієнту фінансової автономії (незалежності);
- фінансова стійкість прямо залежить від коефіцієнту поточної ліквідності;
- фінансова стійкість обернено залежить від обсягу довгострокових зобов'язань;
- фінансова стійкість обернено залежить від коефіцієнту фінансового левериджу (ризик);

Опис використаних змінних змінних: залежною змінною в моделі є інтегральний показник фінансової стійкості (FS в позначеннях програми Eviews).

Незалежними змінними є:

- 1) FA – коефіцієнт фінансової автономії;
- 2) C.Liq. – коефіцієнт поточної ліквідності;

3) L-t Liab. – обсяг довгострокових зобов'язань;

4) Risk.R. – коефіцієнт фінансового левериджу (ризик);

Оскільки L-t Liab. – представлені у вигляді великих чисел у порівнянні із відсотковими, тому застосовується логарифмування цієї змінної (LOG(L-t.Liab.)).

Таблиця вхідних даних моделі представлена в Додатку А.

Після внесення змінних у програмне забезпечення Eviews було отримано результати, представлені на рис. 3.1.

Dependent Variable: FS
Method: Least Squares
Date: 04/25/21 Time: 15:31
Sample: 2004 2020
Included observations: 17

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FA	0.444301	0.175088	2.537590	0.0261
C_LIQ	0.080238	0.012466	6.436573	0.0000
LOG(L_T_LIAB_)	-0.017649	0.010266	1.719222	0.1112
RISK_R_	-0.088432	0.031049	2.848150	0.0147
C	0.162247	0.110650	1.466308	0.1683
R-squared	0.945511	Mean dependent var	0.745118	
Adjusted R-squared	0.927348	S.D. dependent var	0.083679	
S.E. of regression	0.022555	Akaike info criterion	-4.505817	
Sum squared resid	0.006105	Schwarz criterion	-4.260754	
Log likelihood	43.29944	Hannan-Quinn criter.	-4.481457	
F-statistic	52.05721	Durbin-Watson stat	1.701746	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рисунок 3.1 – Результати оцінки моделі

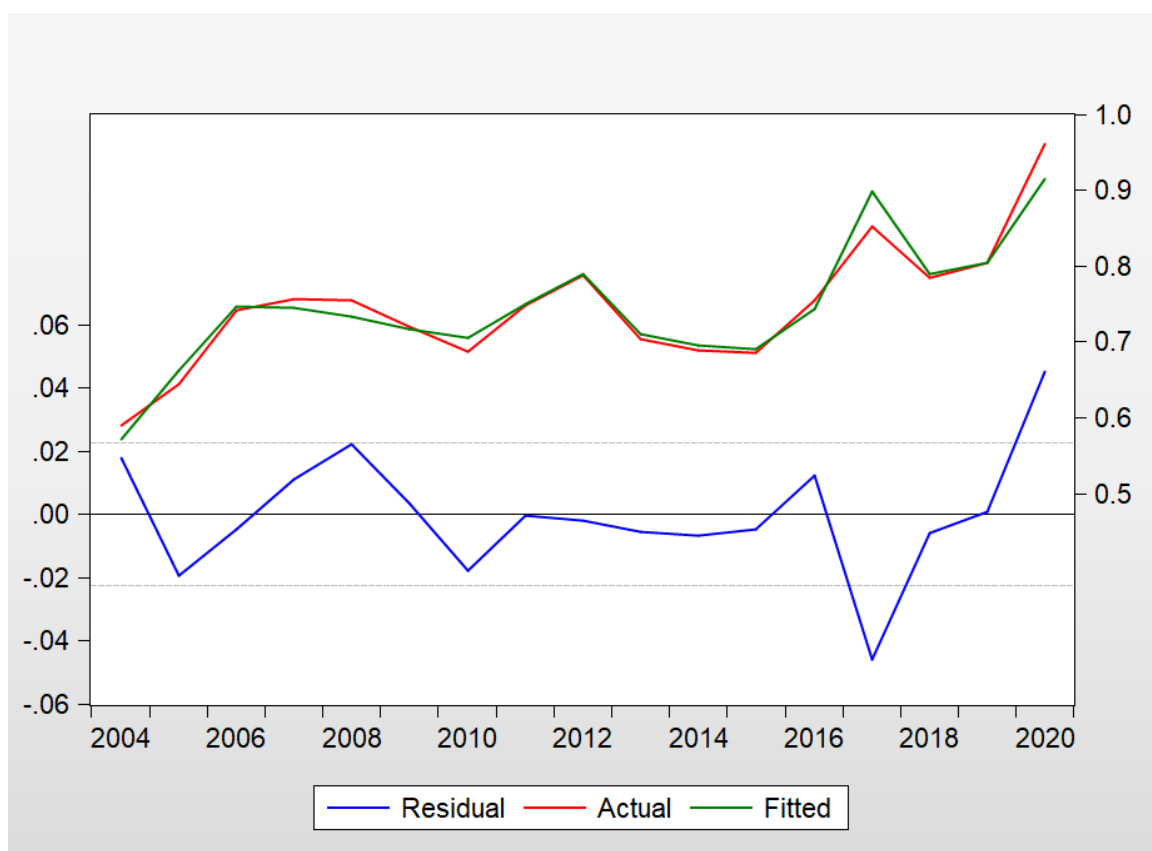
Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

Варто розпочати аналіз з перевірки значимості коефіцієнтів регресії за допомогою t-критерію Стюдента, який показав значимість всіх внесених змінних. Оскільки розрахункове значення t-критерію вище критичного, а також $\text{Prob.} < 0,05$ (максимально допустимим є значення 0,1), отже всі фактори є статистично істотними.

Побудована модель є якісною, оскільки коефіцієнт детермінації R-squared становить 0,94, тобто зміна інтегрального показника фінансової стійкості на 95% пояснюється змінами обраних незалежних змінних і на 6% іншими чинниками.

Отже, на 94,5% розрахункові параметри моделі, пояснюють залежність та зміну параметру – Y відносно досліджуваних факторів – X_i . Показник 94,5% - є задовільним, і вказує на існуючу залежність.

Пояснювальну здатність моделі також була перевірена за допомогою графічну візуалізацію оцінки моделлю значень залежної змінної (рис. 3.2.).

Рисунок 3.2 – Графічна візуалізація оцінки моделлю значень залежної змінної

Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

В наведеному графіку (рис. 3.2) показані значення історичного рівня залежної змінної (Actual), що був оцінений відповідно до моделі рівняння (Fitted) та рівняння залишків моделі (Residual). На графіку чітко простежується, що

значення залежної змінної дуже близькі до фактичних значень, тобто обрані майже точно відтворюють зміни залежної змінної.

Зважаючи на те, що коефіцієнт моделі Дарбіна-Уотсона (D-W stat.=1,7) близький до нормального значення, потрібно перевірити модель на наявність автокореляції першого та вищих порядків за допомогою тесту Бройша-Годфрі, результати якого зображені на рис. 3.3.

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:				
F-statistic	0.261721	Prob. F(2,10)	0.7748	
Obs*R-squared	0.845591	Prob. Chi-Square(2)	0.6552	
Test Equation:				
Dependent Variable: RESID				
Method: Least Squares				
Date: 04/24/21 Time: 18:19				
Sample: 2004 2020				
Included observations: 17				
Presample missing value lagged residuals set to zero.				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FA	0.005036	0.188101	0.026775	0.9792
C_LIQ_	0.001072	0.013714	0.078201	0.9392
LOG(L_T_LIAB_)	-0.002616	0.011761	-0.222387	0.8285
RISK_R_	0.000181	0.033480	0.005420	0.9958
C	0.007648	0.120282	0.063586	0.9506
RESID(-1)	-0.132284	0.414821	-0.318895	0.7564
RESID(-2)	-0.288512	0.413389	-0.697919	0.5011
R-squared	0.049741	Mean dependent var	-1.72E-16	
Adjusted R-squared	-0.520415	S.D. dependent var	0.019533	
S.E. of regression	0.024085	Akaike info criterion	-4.321543	
Sum squared resid	0.005801	Schwarz criterion	-3.978455	
Log likelihood	43.73311	Hannan-Quinn criter.	-4.287439	
F-statistic	0.087240	Durbin-Watson stat	1.759644	
Prob(F-statistic)	0.996298			

Рисунок 3.3 – LM-тест Бройша-Годфрі на автокореляцію

Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

Для того щоб зробити висновок про наявність або відсутність автокореляції, потрібно звернути увагу на Prob.F(2,10) та Prob.Chi-Square(2). Оскільки Prob. більше за критичний рівень (0,05), то немає підстав відхилити нульову гіпотезу, а, отже, кореляції між залишками нульові. Крім цього, Prob. для коефіцієнтів лагів залишків в допоміжній моделі більше за критичний рівень, тому коефіцієнти при RESID(-1), RESID(-2) є незначимими. Це спростовує наявність автокореляції 1 та вище порядків.

На рис. 3.4 зображено кореляційну матрицю, яка була побудована для аналізу на відсутність мультиколінеарності незалежних змінних. Кореляційну матрицю вказує на наявність, або ж відсутність попарних залежностей між незалежними змінними. З таблиці видно, що між незалежними та залежною змінними відсутній сильний зв'язок, тобто відсутня мультиколінеарність.

Correlation					
	FS	FA	C_LIQ_	LOG(L_T_L...	RISK_R_
FS	1.000000	0.292425	0.637252	0.834373	-0.153002
FA	0.292425	1.000000	0.250395	0.519182	-0.757037
C_LIQ_	0.637252	0.250395	1.000000	0.775748	-0.170235
LOG(L_T_L...	0.834373	0.519182	0.775748	1.000000	-0.415204
RISK_R_	-0.153002	-0.757037	-0.170235	-0.415204	1.000000

Рисунок 3.4 – Кореляційна матриця

Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

Далі було проведено тест Уайта, щоб проаналізувати модель на гетероскедастичність залишків (рис. 3.5). Нульова гіпотеза даного тесту полягає у гомоскедастичності залишків.

Для того, щоб підтвердити відсутність гетероскедастичності залишків, потрібно розглянути показники Prob.F(14,2) та Prob.Chi-Square(14), їх значення повинні бути більше 0,05. Дивлячись на результат, немає підстав відхилити нульову гіпотезу, а отже гетероскедастичність залишків відсутня (рис. 3.5.).

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	14.89930	Prob. F(14,2)	0.0646
Obs*R-squared	16.83855	Prob. Chi-Square(14)	0.2649
Scaled explained SS	13.46047	Prob. Chi-Square(14)	0.4906

Test Equation:

Dependent Variable: RESID^2

Method: Least Squares

Date: 04/24/21 Time: 18:24

Sample: 2004 2020

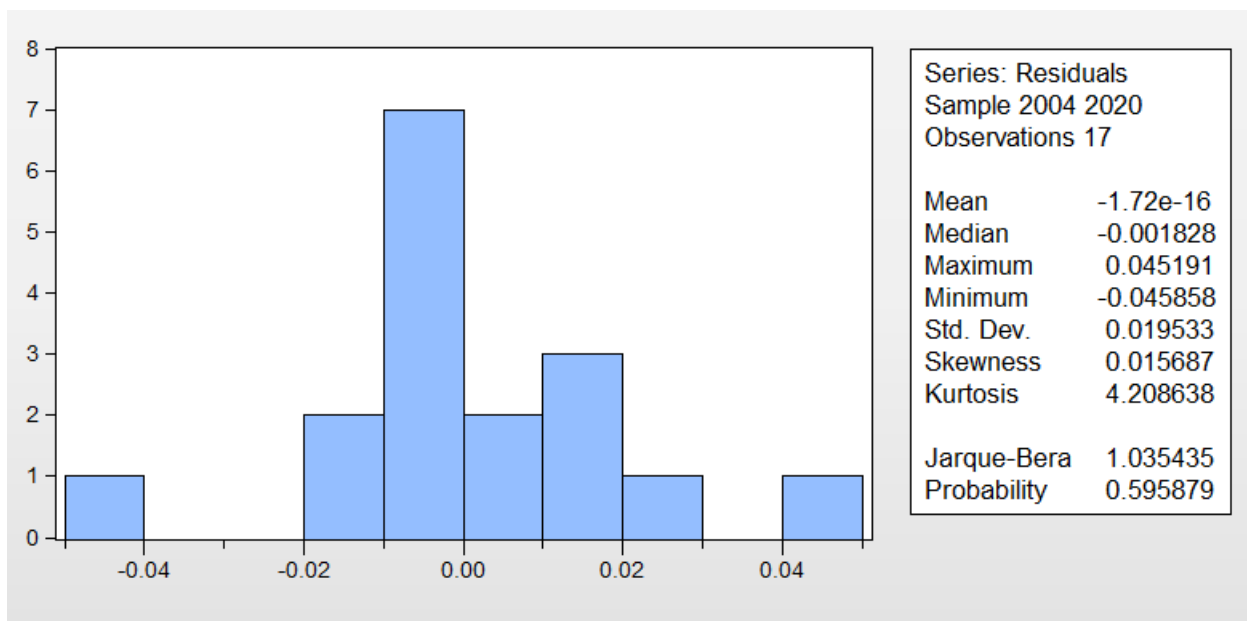
Included observations: 17

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.074365	0.046091	-1.613443	0.2480
FA^2	-0.178022	0.109673	-1.623209	0.2460
FA*C_LIQ_	0.058274	0.033976	1.715134	0.2285
FA*LOG(L_T_LIAB_)	-0.027518	0.018719	-1.470036	0.2793
FA*RISK_R_	-0.074642	0.050118	-1.489319	0.2748
FA	0.257576	0.150695	1.709259	0.2295
C_LIQ_^2	0.000456	0.000372	1.227394	0.3445
C_LIQ_*LOG(L_T_LIAB_)	0.000473	0.001083	0.436443	0.7051
C_LIQ_*RISK_R_	0.010885	0.006873	1.583822	0.2541
C_LIQ_	-0.045526	0.028018	-1.624899	0.2457
LOG(L_T_LIAB_)^2	1.26E-05	0.000484	0.025962	0.9816
LOG(L_T_LIAB_)*RISK_R_	-0.004098	0.003173	-1.291567	0.3256
LOG(L_T_LIAB_)	0.017065	0.014319	1.191768	0.3556
RISK_R_^2	-0.004931	0.004755	-1.037045	0.4087
RISK_R_	0.040335	0.029516	1.366522	0.3051
R-squared	0.990503	Mean dependent var	0.000359	
Adjusted R-squared	0.924023	S.D. dependent var	0.000663	
S.E. of regression	0.000183	Akaike info criterion	-14.75219	
Sum squared resid	6.68E-08	Schwarz criterion	-14.01701	
Log likelihood	140.3937	Hannan-Quinn criter.	-14.67912	
F-statistic	14.89930	Durbin-Watson stat	2.936389	
Prob(F-statistic)	0.064615			

Рисунок 3.5, аркуш 54 – Тест Уайта на гетероскедастичність залишків

Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

Для повної впевненості в адекватності побудованої моделі, було проаналізовано нормальність розподілу залишків. Для підтвердження того, що залишки розподілені нормально, було проведено тест Харке-Бера (рис. 3.6), нульовою гіпотезою якого є нормальність розподілу залишків.

Рисунок 3.6, аркуш 55 – Результати тесту Харке-Бера

Джерело: розрахунки в пакеті Eviews 8

Оскільки Probability=59,5%, немає підстав відхилити нульову гіпотезу, а отже можна стверджувати, що залишки розподілені нормально, хоча гістограма розподілу вказує на інше. Важливо зазначити, що порушення цього припущення спостерігається часто, особливо для досить невеликих вибірок.

В результаті розрахунків була отримана чотирифакторна модель лінійної регресії:

$$Y = 0.162247 + 0.444301X_1 + 0.080238X_2 - 0.017649X_3 - 0.088432X_4 + U_i, \quad (3.2)$$

Коефіцієнт X_1 впливу коефіцієнта фінансової незалежності на інтегральний показник фінансової стійкості показує позитивний вплив, що в свою чергу означає, що зі зміною значення коефіцієнта автономії на 1, інтегральний показник фінансової стійкості збільшуватиметься на 0,444.

Коефіцієнт X_2 впливу коефіцієнта поточної ліквідності на інтегральний показник фінансової стійкості демонструє позитивний вплив, що в свою чергу

означає, що зі зміною значення коефіцієнта покриття на 1, інтегральний показник фінансової стійкості збільшуватиметься на 0,080.

Коефіцієнт X_3 впливу обсягу довгострокових зобов'язань на інтегральний показник фінансової стійкості вказує на негативний вплив, тобто зі збільшенням обсягу довгострокових зобов'язань на 1%, інтегральний показник фінансової стійкості зменшуватиметься на 0.017.

Коефіцієнт X_4 впливу коефіцієнту фінансового левериджу на інтегральний показник фінансової стійкості також вказує на негативний вплив, тобто зі зростанням ризикованості на 1, інтегральний показник фінансової стійкості зменшуватиметься на 0.017.

Проаналізувавши отримані дані після проведення аналізу, можна зробити висновки про запропоновані на початку гіпотези. Гіпотеза про пряму залежність фінансової стійкості підприємства від коефіцієнту фінансової автономії (незалежності) підтвердилася; пряма залежність фінансової стійкості від коефіцієнту поточної ліквідності також справдилася; останні дві гіпотези про обернену залежність фінансової стійкості від обсягу довгострокових зобов'язань, а також коефіцієнту фінансового левериджу (ризик) також справдилася.

Отже, за результатами регресійного аналізу, найбільший вплив на показник фінансової стійкості здійснює коефіцієнт фінансової автономії. Для підприємства велике значення має наявність власного капіталу. Тож для покращення фінансової стабільності та стану підприємства загалом, потрібно нарощувати власний капітал, а також збільшувати кількість оборотних активів зважаючи на значущість показника поточної ліквідності.

3.2 Рекомендації та стратегії покращення фінансової стійкості «Кернел Груп» в сучасних умовах господарювання

В сучасних умовах господарювання агропромислові підприємства України повинні завчасно формувати стратегії розвитку, беручи до уваги швидку зміну зовнішніх факторів, що мають особливо сильний вплив на діяльність даної галузі, а також вірно аналізувати динаміку внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства.

З проведеного в роботі аналізу фінансової стійкості «Кернел Груп» простежується, що за останній період часу, компанія характеризується нормальним типом фінансової стійкості, проблемними для компанії видався лише 2015 та 2016 роки. Але не дивлячись на сталу динаміку стійкості, при аналізі абсолютних та відносних показників фінансової стійкості, на жаль не всі з них відповідають нормативним значенням, тому постає потреба в здійсненні відповідних заходів для їх покращення.

З огляду на динаміку показника маневреності власного капіталу, вона є спадною, що може говорити про наявність залежності від позикових коштів. На даний момент компанія ефективно працює, але в довгостроковій перспективі нарощування залучених коштів може збільшити ризики для фінансової стабільності компанії, а також до проблем з фінансуванням оборотного капіталу.

Для покращення даного показника варто нарощувати суми власного капіталу агрохолдингу та оптимізувати структуру активів. Дані заходи допоможуть зменшити залежність від кредиторів при формуванні власного оборотного капіталу.

Компанії також бажано більш детально аналізувати платоспроможність покупців їх продукції, задля того щоб скоротити можливі ризики неповернення коштів за реалізовану продукцію.

Як зазначалося раніше, «Кернел Груп» є не лише постачальником сільськогосподарської продукції на світові ринки, а й найбільшим в Україні виробником та експортером олії. У звітності корпорації зазначено, що в результаті виробництва олії з'являється велика частка відходів (соняшникове лушпиння), з яких половина була використана ефективно, в даному випадку для виробництва паливних брикетів та кормових дріжджів. Натомість більша частка відходів утилізується третіми особами. Переробка відходів могла б значно примножити величину прибутку компанії.

До того ж, у звітності компанії простежується проблема накопичення великих обсягів запасів. Отже, підприємству варто оптимізувати розмір запасів, що дасть змогу прискорити оборотність оборотних активів компанії, бо значне накопичення усіх видів запасів подовжують тривалість їх обороту.

Крім вказаних вище заходів для підвищення фінансової стійкості «Кернел Груп», не варто зневажати зовнішніми факторами, які здійснюють досить великий вплив на стійкість підприємства.

Одним з визначних зовнішніх факторів є несприятливі погодні умови, що мають сильний вплив на результати діяльності «Кернел Груп», тому підприємству важливо підтримувати натуральні і грошові страхові фонди на відповідному рівні.

Крім того, впливовими чинниками виступають економічна ситуація в країні, а також економічний цикл в якому наразі знаходиться економіка держави. Підприємство має швидко пристосовуватись до змін економічної ситуації в країні. Важливо додати, що «Кернел Груп» продовжує надавати фінансову підтримку медичним закладам України, які перебувають у складній економічній ситуації через пандемію Covid-19, тому від початку на боротьбу з коронавірусом корпорація виділила понад 150 млн грн.

Загалом, можна вважати, що у разі використання перелічених засобів для підвищення фінансової стійкості, «Кернел Груп» зможе покращити свою

діяльністю, підвищити стабільність свого фінансового стану, а також знизити можливі ризики для підприємства.

Висновки до розділу 3

В даному розділі розглядається регресійний аналіз фінансової стійкості «Кернел Груп». Дане дослідження необхідне для виявлення основних факторів впливу на фінансову стійкість підприємства, а також для формування стратегії та методів покращення його економічної діяльності.

В результаті регресійного аналізу з'ясувалося, що найбільш значущим фактором впливу на інтегральний показник фінансової стійкості підприємства є коефіцієнт фінансової автономії. Також були підтверджені запропоновані гіпотези про пряму залежність інтегрального показника фінансової стійкості від – коефіцієнт фінансової автономії та коефіцієнта поточної ліквідності, і обернену від обсягу довгострокових зобов'язань та коефіцієнту фінансового левериджу (ризик).

На основі результатів регресійного аналізу, що допоміг виявити значущі фактори впливу, сформовано напрями для підвищення фінансової стійкості «Кернел Груп», якими є: нарощування суми власного капіталу агрохолдингом та оптимізація структуру активів, що допоможе зменшити залежність від кредиторів при формування власного оборотного капіталу; оптимізація розміру запасів, що дасть змогу прискорити оборотність оборотних активів компанії; та ефективне використання виробничих відходів, для примноження величини прибутку компанії.

Крім вказаних вище заходів для підвищення фінансової стійкості «Кернел Груп», не варто зневажати зовнішніми факторами, які здійснюють досить великий вплив на стійкість підприємства.

Одним з визначних зовнішніх факторів є несприятливі погодні умови, що мають сильний вплив на результати діяльності «Керанел Груп», тому підприємству важливо підтримувати натуральні і грошові страхові фонди на відповідному рівні.

Крім того, впливовими чинниками виступають економічна ситуація в країні, а також економічний цикл в якому наразі знаходиться економіка держави. Підприємство має швидко пристосовуватись до змін економічної ситуації в країні.

Загалом, фінансова стійкість «Кернел Груп» є стабільно нормальною, не дивлячись на те, що підприємство за останній 2020 рік отримало на 31% менше чистого прибутку ніж у 2019 році, воно могло понести значно більші збитки. Наразі ж підприємство має достатньо власного капіталу та залученого, щоб фінансувати активи.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах господарювання показник фінансової стійкості підприємства є одним з найважливіших, адже дає змогу оцінити економічний стан підприємства та можливості його подальшого функціонування на ринку. Даний показник є важливим як для самого підприємства так і для інвесторів та кредиторів. При зростанні фінансової стійкості підприємство має більший рівень довіри від кредиторів, є привабливим для інвестицій, а також стабільно функціонуючи на ринку розширює обсяг споживачів виробленої продукції. До того ж, якщо підприємство характеризується сталою фінансовою стабільністю впродовж істотного періоду часу, це дає йому змогу бути менш залежним від різких ринкових змін.

У першому розділі роботи окреслено теоретичні основи формування та аналізу фінансової стійкості підприємств. Досліджено, що наразі більшість методологій аналізу фінансової стійкості компанії засновані на розрахунку показників фінансової стабільності та порівнянні з їх стандартними значеннями. Вибір показників залежить від сфери господарювання підприємства. Більше того, важливим є врахування не тільки внутрішніх факторів впливу на фінансову стабільність, а й зовнішніх. Таким чином, зараз не існує єдиного ефективного підходу до аналізу фінансової стабільності компанії.

Другий розділ містить аналіз фінансового стану підприємств сільськогосподарського сектору України, в якому також детально проаналізовано фінансову стійкість на прикладі «Кернел Груп». Для аналізу обрано сільськогосподарський сектор, адже він є однією з ключових галузей економіки України та має значний вплив на економічне становище в державі.

Аналіз фінансової стійкості підприємств сільськогосподарського сектору України говорить про те, що зараз вітчизняні сільськогосподарські підприємства мають недостатній рівень фінансової стійкості. Українським аграрним підприємствам досить важко швидко пристосуватися до умов господарювання в кризовий для України та всього світу період.

Однак вітчизняні підприємства сільськогосподарського сектору можуть підвищити фінансову стабільність цілої галузі, за допомогою створення натуральних і грошових страхових та резервних фондів. Також доцільно розширювати свої можливості, раціонально використовувати капітал, а також активно залучати іноземних та вітчизняних інвесторів.

Далі в роботі детально проаналізовано фінансову стійкість підприємства «Кернел Груп», яке є найбільшим в Україні експортером соняшникової олії, займається агровиробництвом, а також постачає сільськогосподарську продукцію на міжнародні ринки.

Дослідження абсолютних та відносних показників фінансової стійкості показало, що в досліджуваний період (2015-2020 рр.) підприємство «Кернел Груп» характеризується нормальним рівнем фінансової стійкості.

Останній розділ кваліфікаційної роботи містить регресійну багатофакторну модель, за допомогою якої визначено основні чинники впливу на показник фінансової стійкості «Кернел Груп».

Найбільший прямий вплив на рівень фінансової стійкості здійснює коефіцієнт фінансової автономії, в певній мірі прямо впливає й показник поточної ліквідності. Помічено обернену залежність інтегрального показника фінансової стійкості від обсягу довгострокових зобов'язань, а також коефіцієнту фінансового ризику.

На основі отриманих результатів регресійного аналізу, який дозволив знайти істотні фактори впливу на фінансову стійкість «Кернел Груп», сформовано основні рекомендації для підтримки та покращення рівня фінансової стійкості агрохолдингу, а саме: нарощування суми власного капіталу та оптимізація структури активів, що сприятиме зменшенню рівня залежності від кредиторів при формуванні власного оборотного капіталу; оптимізація розміру запасів, задля прискорення оборотності оборотних коштів; та ефективне використання виробничих відходів, що дасть змогу примножити прибуток компанії.

До того ж, підприємству не менш важливо підтримувати власні натуральні і грошові страхові фонди на відповідному рівні, адже природні умови, що є

зовнішнім фактором впливу мають високий рівень значущості для сільськогосподарського сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення. *Актуальні проблеми економіки*, 2018, № 8, С. 83-90.
2. Багацька К.В. Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах реформування податкової системи. *Облік і фінанси*, 2019, № 1, С. 92-98.
3. Белялов Т.Е. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 2020, № 12 (22), 2 т., С. 22-26.
4. Бержанір І.А. Діагностика фінансової стійкості підприємств України. *Інноваційна економіка*, 2019, № 10, С. 34-39.
5. Борецька Н.П. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, 2016, № 20, С. 63-66.
6. Бугай В.З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*, 2018, № 1, С. 34-39.
7. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*, 2018, Випуск 1 (42), С. 191-196.
8. Гарасюк О. А. Удосконалення поняття управління фінансовою стійкістю. *Економіка і регіон*, 2019, № 3, С. 228- 232.
9. Гаркуша Н.М. Аналіз фінансової стійкості підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*, 2018, Вип. 1(1), С. 19-23.
10. Гравель Є.Ю. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств. *Держава та регіони*, 2017, № 1, С. 91-93.
11. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. *Формування ринкової економіки*, 2019, № 22, С. 523- 526 с.
12. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства: монографія. Вінниця, 2019.

13. Ігнатишин М.В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*, 2018, Вип. 2, С. 104-112.
14. Капкайкіна Є.В. Забезпечення фінансової стійкості підприємств в Україні. *Вісник ДДФА. Економічні науки*, 2019, № 1, С. 161-169.
15. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія. Харків : ІНЖЕК, 2017, 144 с.
16. Король Т.Р. Методичне забезпечення аналізу фінансової стійкості підприємства. *Управління розвитком*, 2014, № 10, С. 37-39.
17. Кремень В.М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, 2020, №1 (115), С. 107-115.
18. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства. *Сучасна економіка*, 2019, № 1, С. 107-112.
19. Лахтіонова Л.А. Економічна категорія «фінансова стійкість» в сучасному фінансовому аналізі підприємницької діяльності. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2019, Вип. 16(2), С. 327-338.
20. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові фінансового стану підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018, №7, С. 26-28.
21. Масленніков Є.І. Фінансова стійкість як наукова-практична проблема функціонування промислового підприємства. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2014, Том 1, Вип. 2/2, С.83-90.
22. Мельник О.М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку; Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Економічна*, 2018, № 691, С. 188-192.
23. Овсяннікова А.О. Оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як інструменту контролю за його діяльністю. *Наука і вища освіта : тези доповідей XXIII Міжнар. наук. конф., м. Запоріжжя*,

23 квітня 2015 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя: КПУ, 2019, 638 с.

24. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. 2020, № 10, С. 276-279.

25. Петрушенко Т.В. Шляхи вдосконалення та зміцнення фінансової стійкості підприємства. *Социальная экономика*. 2015, № 2, С. 154-161.

26. Притуляк Н.М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018, № 1, С. 26-31.

27. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств та фактори, що на неї впливають. *Міжнародний науковий журнал*. 2017, №2, С. 91-94.

28. Сметанюк О.А. Фінансова стійкість в системі фінансової безпеки підприємства. *Економічний простір*. 2014, № 85, С. 187-196.

29. Філонич О.М. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка і регіон*. 2018, № 1(32), С. 199-202.

30. Штембуляк Д.О. Фінансова стійкість підприємства в умовах ринкової турбулентності. *Економика и управление*, 2010, № 1, С. 119-123.

31. Аграрний медіа холдинг, інформаційне агентство Landlord. URL: <https://landlord.ua/news/z-kym-torhuvala-silskohospodarskoiiu-produktsiiei-ukraina-u-2020-rotsi/>.

32. Антипенко Є. Підвищення фінансової стійкості підприємства / Є. Антипенко // *Економічний аналіз*. – 2011. – Вип. 9. – С. 29-32.

33. Захарова Н.Ю. Оцінка фінансової стійкості аграрних підприємств/ *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції* – 2018. – №3. – С. 28-35.

34. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: Теорія та практика [Електронний ресурс] / О. Я. Базилінська // Центр учбової літератури. – 2009. URL: <https://subject.com.ua/pdf/80.pdf>.

35. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
36. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
37. Офіційний сайт Компанії Кернел [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.kernel.ua>
38. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2015р. [Електронний ресурс] – URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2015_Annual_Report.pdf
39. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2016р. [Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2016_Annual_Report.pdf
40. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2017р. [Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2017_Annual_Report.pdf
41. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2018р. [Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2018/11/Kernel_FY2018_Annual_Report_.pdf
42. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2019р. [Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2019/10/Kernel_FY2019_Annual_Report_.pdf
43. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2020 р. [Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2020/12/FY2020_Kernel_Annual_Report.pdf
44. Юрків М. М. МЕТОДИ РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ [Електронний ресурс] / М. М. Юрків. – 2013. – URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/19976/2/IVMNK_2013_Yurkiv_M_M-Methods_for_regression_analysis_67-68.pdf.
45. Єршов С. В. МЕТОДИ ПОБУДОВИ РЕГРЕСІЙНИХ МОДЕЛЕЙ НА ОСНОВІ НЕЧІТКИХ ДАНИХ [Електронний ресурс] / С. В. Єршов, Т. І. Лико –

URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/168359/06-Yershov.pdf?sequence=1>.

46. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2005р.
[Електронний ресурс] – URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2005_Annual_Report.pdf

47. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2006р.
[Електронний ресурс] – URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2006_Annual_Report.pdf

48. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2007р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2007_Annual_Report.pdf

49. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2008р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2008_Annual_Report.pdf

50. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2009р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2009_Annual_Report.pdf

51. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2010р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2010_Annual_Report.pdf

52. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2011р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2011_Annual_Report.pdf

53. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2012р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2012_Annual_Report.pdf

54. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2013р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2013_Annual_Report.pdf

55. Річна фінансова звітність KERNEL HOLDING S.A. на 30 липня 2014р.
[Електронний ресурс] – URL : https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2017/09/Kernel_FY2014_Annual_Report.pdf

Додаток А

Таблиця А.1 Показники регресійного аналізу

Year	FS	FA	C.Liq.	L-t Liab.	Risk R.
2004	0,59	0,37	1,12	17,55	1,19
2005	0,644	0,27	1,4	46,39	2,27
2006	0,741	0,27	1,97	73,76	2,60
2007	0,757	0,28	1,96	130,61	2,44
2008	0,755	0,58	2,04	130,07	0,72
2009	0,721	0,51	1,94	147,19	0,96
2010	0,687	0,54	1,7	167,72	0,86
2011	0,749	0,63	2,05	180,33	0,58
2012	0,788	0,57	2,49	459,53	0,75
2013	0,704	0,57	1,59	309,3	0,74
2014	0,689	0,54	1,46	291	0,86
2015	0,685	0,61	1,44	116,7	0,65
2016	0,755	0,66	1,93	139	0,51
2017	0,852	0,57	3,81	557,6	0,74
2018	0,784	0,53	2,53	557,4	0,88
2019	0,805	0,55	2,62	637,8	0,83
2020	0,961	0,52	3,71	1 258,00	1,12

Джерело: складено автором на основі даних [38-43, 46-55].